

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

κέντρα
διά βίου
μάθησης

Πράσινη Επιχειρηματικότητα

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συγγραφέας
Μιχάλης Χρηστάκης

Υπεύθυνος διαμόρφωσης επιστημονικών προδιαγραφών του εκπαιδευτικού υλικού
Σπύρος Λιούκας

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Επιστημονικός Υπεύθυνος για τις εκπαιδευτικές προδιαγραφές του υλικού
Αλέξης Κόκκος

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος
Μάνος Παυλάκης

Επιμέλεια Κειμένων
Έφη Κωσταρά

Το παρόν δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του υποέργου 8 με τίτλο «Συγγραφή και αξιολόγηση και αξιοποίηση υφιστάμενων εκπαιδευτικών υλικών προγραμμάτων εθνικής και τοπικής εμβέλειας» των πράξεων «Κέντρα Δια Βίου Μάθησης-Προγράμματα Εθνικής Εμβέλειας & Προγράμματα Τοπικής Εμβέλειας ΑΠ7» και «Κέντρα Δια Βίου Μάθησης-Προγράμματα Εθνικής Εμβέλειας & Προγράμματα Τοπικής Εμβέλειας ΑΠ8» οι οποίες έχουν ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» (ΕΠΕΔΒΜ) του ΕΣΠΑ (2007-2013), Άξονας Προτεραιότητας 7: «Ενίσχυση της Δια Βίου Εκπαίδευσης Ενηλίκων στις 8 Περιφέρειες Σύγκλισης» με κωδικό MIS 375686 και Άξονας Προτεραιότητας 8: «Ενίσχυση της δια βίου εκπαίδευσης ενηλίκων στις 3 Περιφέρειες σταδιακής εξόδου» με κωδικό MIS 375687 και οι οποίες συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Περιεχόμενα

Σκοπός.....	3
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα.....	3
Λέξεις – Κλειδιά.....	3
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	3
1 Αειφόρος Ανάπτυξη και Πράσινη Επιχειρηματικότητα	3
1.1 Περιβαλλοντική Πολιτική και Αειφόρος Ανάπτυξη ως Έννοιες.....	3
1.1.1 Η Έννοια της Περιβαλλοντικής Πολιτικής.....	3
1.1.2 Η Έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης	5
1.2 Επιχειρηματικότητα ως Έννοια και Πράσινη Επιχειρηματικότητα	8
1.2.1 Η Έννοια της Επιχειρηματικότητας.....	8
1.2.2 Η Πράσινη Επιχειρηματικότητα.....	10
1.3 Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Τάσεις για την Πράσινη Επιχειρηματικότητα.....	13
1.3.1 Οι Διεθνείς Τάσεις για την Πράσινη Επιχειρηματικότητα.....	13
1.3.2 Οι Ευρωπαϊκές Τάσεις για την Πράσινη Επιχειρηματικότητα	14
2 Ολική Διαχείριση Περιβάλλοντος και Επιχειρηματική Λειτουργία	17
2.1 Ολική Διαχείριση Περιβάλλοντος και Φέρουσα Ικανότητα ως Έννοιες.....	17
2.1.1 Η Έννοια της Ολικής Διαχείρισης του Περιβάλλοντος.....	17
2.1.2 Η Έννοια της Φέρουσας Ικανότητας σε Σχέση με το Περιβάλλον.....	24
2.2 Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα και Ισορροπία στο Φυσικό Περιβάλλον	27
2.2.1 Η Οριοθέτηση του Περιβαλλοντικού Αποτυπώματος.....	27
2.2.2 Η Έννοια της Ισορροπίας στο Φυσικό Περιβάλλον	31
2.3 Επιχειρηματική Λειτουργία και Περιβαλλοντική Διαχείριση	34
2.3.1 Η Λειτουργία της Επιχείρησης σε Σχέση με το Περιβάλλον	34
2.3.2 Η Περιβαλλοντική Διαχείριση της Επιχείρησης	34
3 Περιβαλλοντική Επιχειρηματικότητα και Οικονομική Ανάπτυξη.....	38
3.1 Περιβαλλοντική Επιχειρηματικότητα και Δυνατότητες Ανάπτυξής της.....	38
3.1.1 Η Οριοθέτηση της Περιβαλλοντικής Επιχειρηματικότητας	38
3.1.2 Οι Δυνατότητες Ανάπτυξης της Περιβαλλοντικής Επιχειρηματικότητας	40
3.2 Οφέλη από την Ανάπτυξη της Περιβαλλοντικής Επιχειρηματικότητας.....	42
3.3 Οικονομική Κρίση ως Ειδικό Πλαίσιο για την Περιβαλλοντική Επιχειρηματικότητα	46
4 Επιχειρηματικός Σχεδιασμός και Ενσωμάτωση Περιβαλλοντικών Δράσεων	51

4.1 Επιχειρηματικό Σχέδιο για Αξιοποίηση Ιδεών με Πράσινο Προσανατολισμό	51
4.2 Εκπόνηση Σχεδίου Περιβαλλοντικής Δράσης στο Πλαίσιο Μιας Επιχείρησης	55
4.3 Απαιτήσεις Δημοσιοποίησης Στοιχείων Περιβαλλοντικής Επίδοσης	59
Σύνοψη.....	62
Βιβλιογραφία.....	63
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	63
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	64
Διαδικτυακοί Τόποι.....	64

Σκοπός

Σκοπός αυτής της Ενότητας είναι η ανάδειξη των εννοιών της *αιιφόρου ανάπτυξης* και της *πράσινης επιχειρηματικότητας* ενταγμένες και οι δύο σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που αφορά στη *διαχείριση του περιβάλλοντος* και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της *επιχειρηματικής λειτουργίας*. Οι έννοιες αυτές διασυνδέονται και εξειδικεύονται στην κατεύθυνση της *περιβαλλοντικής επιχειρηματικότητας*, που στηρίζει την *οικονομική ανάπτυξη* μέσω του κατάλληλου *επιχειρηματικού σχεδιασμού* με την *ενσωμάτωση διακριτών περιβαλλοντικών δράσεων* και την τήρηση συγκεκριμένων διαδικασιών και απαιτήσεων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη της ενότητας αυτής, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να:

- κατανοούν τις έννοιες της περιβαλλοντικής πολιτικής και ειδικότερα της αιιφόρου ανάπτυξης,
- διακρίνουν την έννοια της επιχειρηματικότητας και ειδικότερα της πράσινης επιχειρηματικότητας,
- ερμηνεύουν προς όφελός τους τις διεθνείς και ευρωπαϊκές τάσεις αναφορικά με την πράσινη επιχειρηματικότητα,
- συνδέουν τη διαχείριση του περιβάλλοντος με την επιχειρηματική λειτουργία,
- αντιλαμβάνονται τη συμβολή της περιβαλλοντικής επιχειρηματικότητας στην ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη, ακόμα και σε περίοδο οικονομικής κρίσης,
- αναπτύσσουν και υλοποιούν επιχειρηματικό σχέδιο με περιβαλλοντικές δράσεις και προσανατολισμό.

Λέξεις – Κλειδιά

- Περιβαλλοντική Πολιτική
- Αιιφόρος Ανάπτυξη
- Πράσινη Επιχειρηματικότητα
- Επιχειρηματική Λειτουργία
- Περιβαλλοντική Διαχείριση
- Περιβαλλοντική Επιχειρηματικότητα
- Επιχειρηματικό Σχέδιο
- Ενσωμάτωση Περιβαλλοντικών Δράσεων
- Περιβαλλοντική Επίδοση

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην Ενότητα αυτή επιχειρείται μια προσέγγιση στην έννοια και στην εφαρμογή της *Πράσινης Επιχειρηματικότητας* και στην κομβική σημασία που αυτή κατέχει στην αναπτυξιακή πολιτική

της χώρας. Η πράσινη επιχειρηματικότητα και η επιχειρηματική λειτουργία εξετάζονται πλέον όλο και ευρύτερα σε ένα πλαίσιο συνολικής διαχείρισης του περιβάλλοντος, καθώς η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί ουσιαστική συνθήκη για ισχυρή ανταγωνιστικότητα και συνεπώς βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Κύριος στόχος της ανάλυσης είναι η δυνατότητα αναγνώρισης, αξιολόγησης, προώθησης και υλοποίησης υφιστάμενων ή νέων ιδεών και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών με πράσινο προσανατολισμό και ενσωματωμένες περιβαλλοντικές δράσεις, που αναδεικνύουν νέα επαγγέλματα και δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.

Η Ενότητα χωρίζεται σε τέσσερις υποενότητες. Στην *πρώτη υποενότητα*, οριοθετείται η έννοια της αιεφόρου ανάπτυξης στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής πολιτικής, όπως και η έννοια της πράσινης επιχειρηματικότητας ενταγμένης στο ευρύτερο γίνεσθαι του επιχειρείν. Παράλληλα, γίνεται μια αναφορά στις διεθνείς και ευρωπαϊκές τάσεις που διαμορφώνονται για την πράσινη επιχειρηματικότητα. Στη *δεύτερη υποενότητα*, επιδιώκεται μια προσέγγιση σε ένα πιο συνολικό επίπεδο των πτυχών που αφορούν στη διαχείριση του περιβάλλοντος και πώς αυτές μπορούν να συνδεθούν και να αποτελέσουν αναπόσπαστο τμήμα της επιχειρηματικής λειτουργίας. Στην *τρίτη υποενότητα*, αναλύεται η έννοια της περιβαλλοντικής επιχειρηματικότητας και πώς μπορεί αυτή να λειτουργήσει και να στηρίξει την ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη, ακόμη και σε ένα περιβάλλον οικονομικής κρίσης. Στην *τέταρτη υποενότητα*, αναδεικνύεται η πρακτική διάσταση της περιβαλλοντικής επιχειρηματικότητας μέσω της προσέγγισης του επιχειρηματικού σχεδιασμού με την ενσωμάτωση διακριτών περιβαλλοντικών δράσεων, αλλά και με την τήρηση συγκεκριμένων διαδικασιών και απαιτήσεων.

Η μελέτη της συγκεκριμένης Ενότητας δεν προϋποθέτει προηγούμενες γνώσεις σχετικά με το θέμα της Πράσινης Επιχειρηματικότητας, και ειδικότερα σε θέματα διαχείρισης του περιβάλλοντος. Βέβαια, κρίνεται ως ιδιαίτερα χρήσιμο για τους εκπαιδευόμενους να εξοικειωθούν με τις βασικές έννοιες, όπως αυτές οριοθετούνται στο κείμενο. Στην ίδια κατεύθυνση κρίνεται σημαντική η αξιοποίηση των εμπειριών των εκπαιδευομένων που σχετίζονται με τις πτυχές που αναλύονται για την πράσινη επιχειρηματικότητα. Αντίστοιχα, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή από τους εκπαιδευόμενους στα παραδείγματα και στις καλές πρακτικές που θα παρουσιαστούν, στην ανάλυση των μελετών περίπτωσης, όπως και στην ολοκλήρωση των ασκήσεων πρακτικής εφαρμογής, οι οποίες διατρέχουν την Ενότητα.

1 Αειφόρος Ανάπτυξη και Πράσινη Επιχειρηματικότητα

Στην Ενότητα αυτή επιχειρούμε να οριοθετήσουμε αφενός την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης και πώς αυτή διαμορφώνεται και υλοποιείται ενταγμένη στο πλαίσιο μιας δεδομένης περιβαλλοντικής πολιτικής, και αφετέρου την έννοια της πράσινης επιχειρηματικότητας και πώς αυτή λειτουργεί στην ευρύτερη λειτουργία της επιχειρηματικότητας. Ενισχυτικά, γίνεται αναφορά στη χρησιμότητα της γνώσης των διεθνών και ευρωπαϊκών τάσεων αναφορικά με την πράσινη επιχειρηματικότητα.

1.1 Περιβαλλοντική Πολιτική και Αειφόρος Ανάπτυξη ως Έννοιες

1.1.1 Η Έννοια της Περιβαλλοντικής Πολιτικής

Η *Περιβαλλοντική Πολιτική (Environmental Policy)* έχει αναπτυχθεί ως μια έννοια που περιλαμβάνει τις διαδικασίες του σχεδιασμού και τις ενέργειες υλοποίησης, που αποσκοπούν στη διατήρηση, στην προστασία και στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Ειδικότερα, η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος βασίζεται στο άρθρο 191 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕ).¹ Η περιβαλλοντική πολιτική της Ένωσης αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων και παράλληλα συμβάλλει στην προώθηση, σε ευρωπαϊκό και σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων.²

*Η πολιτική για το περιβάλλον στηρίζεται στις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, της ανάληψης διορθωτικών ενεργειών στην πηγή, καθώς και στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».*³

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναγνωρίζοντας τη σημασία του τρόπου ζωής των σύγχρονων κοινωνιών, των επιδράσεών τους στο περιβάλλον και την κατασπατάληση των περιορισμένων φυσικών πόρων της γης, εισήγαγε και προωθεί την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής

¹ Για το άρθρο 191 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βλέπε Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, C 326/01, 2012/C, 26 Οκτωβρίου 2012, σελ. C 326/132-133.

² Το Έκτο (6^ο) Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεσπίστηκε το 2002 και ορίζει τις προτεραιότητες και τους στόχους της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής μέχρι το 2012. Επικεντρώνεται συγκεκριμένα σε τέσσερις τομείς δράσης κατά προτεραιότητα: την αλλαγή του κλίματος, τη βιοποικιλότητα, το περιβάλλον και την υγεία, καθώς και τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων και των αποβλήτων. Το πρόγραμμα συμπληρώνεται από επτά θεματικές στρατηγικές στους ακόλουθους τομείς: στην ατμοσφαιρική ρύπανση, στα απόβλητα, στο θαλάσσιο περιβάλλον, στα εδάφη, στα φυτοφάρμακα, στους φυσικούς πόρους και στο αστικό περιβάλλον. Για το πλήρες κείμενο του Προγράμματος, βλέπε «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών της 24ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με το έκτο κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον «Περιβάλλον 2010 - Το μέλλον μας, η επιλογή μας», COM(2001) 31 τελικό.

³ Βλέπε http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/environment_el.htm.

διάστασης σε όλες τις πολιτικές της. Στην οριοθέτηση που ήδη έγινε για την Περιβαλλοντική Πολιτική μπορούν να αναφερθούν πολλές εξειδικεύσεις ακόμη και διαφοροποιήσεις.

Κύριο στοιχείο της Ενότητας παραμένει η ανάπτυξη της δυνατότητας του πολίτη να αντιλαμβάνεται και να εκφράζει τις απόψεις του για τα θέματα του περιβάλλοντος. Αντίστοιχα, να δίνεται η δυνατότητα για αποδοχή ή μη, όπως και να γίνεται η ανάλογη προετοιμασία (σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο) απέναντι στην περιβαλλοντική πολιτική και στις δράσεις που υλοποιούνται κατά την εφαρμογή της.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 1:

Δημόσια Διαβούλευση για το 7ο Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Δράσης (2013-2020)

(προσαρμογή από το κείμενο Proposal for a new EU Environment Action Programme to 2020, Public Consultation on the EU environment policy priorities for 2020: Towards a 7th EU Environment Action Programme).⁴

Το 2012, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε δημόσια διαβούλευση για την καταγραφή απόψεων σχετικά με το σχεδιαζόμενο **7ο Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Δράσης (7ο ΠΔΠ)**, για τον καθορισμό των στόχων προτεραιότητας για την περίοδο 2013-2020 (το 7ο ΠΔΠ αποτελεί τη συνέχεια του 6ου ΠΔΠ). Η δημόσια διαβούλευση υλοποιήθηκε από τις 12 Μαρτίου μέχρι την 1η Ιουνίου 2012 επιδιώκοντας την καταγραφή των απόψεων επί των προτεραιοτήτων για την περιβαλλοντική πολιτική μέχρι το 2020, όλων των εμπλεκόμενων φορέων σε Κοινοτικό και εθνικό επίπεδο, όπως επίσης και της κοινωνίας των πολιτών.

Το ζητούμενο από τη δημόσια διαβούλευση ήταν η καταγραφή γνώμων και απόψεων για τομείς που έπρεπε να δοθεί προτεραιότητα, όπως επίσης και για τα πιο αποτελεσματικά μέσα και μηχανισμούς που θα έπρεπε να αξιοποιηθούν για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων προκλήσεων στον τομέα του περιβάλλοντος.

Τα σημεία αναφοράς για τη δημόσια διαβούλευση ήταν οι στρατηγικές πρωτοβουλίες που έχουν εγκριθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πολιτική περιβάλλοντος, όπως ο Χάρτης πορείας για την αποδοτικότητα των πόρων, η Στρατηγική 2020 για τη βιοποικιλότητα, και η ανακοίνωση σχετικά με τη βελτίωση της εφαρμογής του Κοινοτικού Δικαίου στον τομέα του περιβάλλοντος. Κύριος στόχος των πρωτοβουλιών είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης και η ενίσχυση της περιβαλλοντικής διαχείρισης, επιδιώκοντας μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (Στρατηγική για την Ευρώπη 2020).

⁴ Βλέπε για περισσότερα, Proposal for a new EU Environment Action Programme to 2020, Public Consultation on the EU environment policy priorities for 2020: Towards a 7th EU Environment Action Programme, <http://ec.europa.eu/environment/newprg/results.htm>.

Η οριοθέτηση του 7^{ου} ΠΔΠ επιδιώκει την εξασφάλιση ενός κοινού, συνεκτικού πλαισίου για τις στρατηγικές πρωτοβουλίες της Ένωσης, με διακριτούς στόχους προτεραιότητας. Το 7ο Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Δράσης αναδεικνύει με σαφήνεια τον τρόπο με τον οποίο η περιβαλλοντική πολιτική συμβάλλει στην πράσινη ανάπτυξη και δημιουργεί προϋποθέσεις για καλύτερη υγεία και ποιότητα ζωής.

Στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης καταγράφηκαν 300 συμμετοχές και ειδικότερα 136 ιδιωτικού χαρακτήρα και 164 από φορείς δημοσίου και ιδιωτικού χαρακτήρα, αλλά και ΜΚΟ.⁵

Τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης, μαζί με τις απόψεις του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Επιτροπής των Περιφερειών και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, συνέβαλαν στη διαμόρφωση της πρότασης της Επιτροπής για το 7ο ΠΔΠ, το οποίο ανακοινώθηκε στα τέλη του 2012.

Ερωτήσεις για περαιτέρω στοχασμό & αυτοαξιολόγηση:

1. Τι επιδίωκε με τη διενέργεια της δημόσιας διαβούλευσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή;
2. Τι πέτυχε με τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή;
3. Ποια θα ήταν η διαμόρφωση του 7^{ου} ΠΔΠ, αν δεν είχε υλοποιηθεί η δημόσια διαβούλευση;

(Με συντονισμό από τον εκπαιδευτή να γίνει συζήτηση για 3-5 λεπτά για κάθε ερώτημα μέσα στην τάξη.)

1.1.2 Η Έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης

Η αποδοχή και η συναίνεση για τη βελτίωση της ποιότητας των περιβαλλοντικών συνθηκών μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη διασφάλιση κοινωνικής συνοχής, η οποία με τη σειρά της απαιτεί πολιτικές επενδύσεων, που προάγουν την απασχόληση. Στην κατεύθυνση αυτή, η υιοθέτηση του μοντέλου της αειφόρου ανάπτυξης στη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992 στο Ρίο ντε Τζανέϊρο της Βραζιλίας αποτέλεσε το κύριο σημείο αναφοράς για τη χάραξη της διεθνούς και ευρωπαϊκής πολιτικής και συνετέλεσε στην υπέρβαση της αντίθεσης μεταξύ περιβάλλοντος και οικονομίας, ενώ προώθησε τον συγκερασμό τους.

Απώτερος στόχος είναι η διαρκής επίτευξη της *Αειφόρου Ανάπτυξης (Sustainable Development)* που, σύμφωνα με τον κλασικό ορισμό, νοείται ως η «...ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών

⁵ Βλέπε <http://ec.europa.eu/environment/newprg/pdf/Response%20charts.pdf>.

να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες», με άλλα λόγια η μέριμνα ώστε η σημερινή μεγέθυνση να μην υπονομεύει τις δυνατότητες μεγέθυνσης των μελλοντικών γενεών.⁶

Η αειφόρος ανάπτυξη έχει τρεις συνιστώσες - οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική - που απαιτούν ισόρροπη πολιτική συνεκτίμηση και ένταξη σε κάθε προγραμματισμό και υλοποίηση. Η στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη, που εγκρίθηκε το 2001 και αναθεωρήθηκε το 2005, συμπληρώνεται, μεταξύ άλλων, από την αρχή της ένταξης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στις ευρωπαϊκές πολιτικές που έχουν αντίκτυπο στο περιβάλλον.⁷

Η προσέγγιση της αειφόρου ανάπτυξης επεκτείνεται σταδιακά σε μια σειρά από τομείς όπως οι προμήθειες, ο πολεοδομικός σχεδιασμός, η δόμηση, η ενέργεια, οι μεταφορές κ.ά. Καλές πρακτικές αειφόρου ανάπτυξης που περιλαμβάνουν και τις τρεις συνιστώσες (οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική) εμφανίζονται στον τομέα των αστικών μεταφορών με πληθώρα παραδειγμάτων σε πολλές μητροπόλεις της Ευρώπης, όπως η Αθήνα.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 1:

Το Μετρό για την Αθήνα ως Παραδειγματική Περίπτωση Χρήσης Διαρθρωτικών Ταμείων και Ταμείου Συνοχής για Αειφόρο Ανάπτυξη στις Αστικές Μεταφορές

(από το κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Προς μια θεματική στρατηγική για το αστικό περιβάλλον»)

Η κατασκευή του Μετρό στην Αθήνα ήταν μια ιδιαίτερα φιλόδοξη προσέγγιση για τη δημιουργία αειφόρου μέσου για αστικές μεταφορές σε μητρόπολη. Ένα ιδιαίτερα φιλόδοξο πρόγραμμα για μια πόλη που στις αρχές της χιλιετίας φιλοξενούσε πληθυσμό άνω των τεσσάρων εκατομμυρίων κατοίκων. Να σημειωθεί ότι η Αθήνα ήταν από τις πόλεις στην Ευρώπη με πολύ υψηλούς δείκτες ρύπανσης. Στην Αθήνα το 2000 κυκλοφορούσαν 1,4 εκατομμύρια οχήματα, αλλά οι δημόσιες συγκοινωνίες περιορίζονταν σε μία μόνο υπέργεια γραμμή ηλεκτρικού σιδηρόδρομου και σε ανεπαρκείς λεωφορειακές γραμμές. Ο βαθμός χρήσης του συστήματος δημόσιων συγκοινωνιών είχε πρακτικά καταρρεύσει.

Αξιοποιώντας όμως τη χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη χορήγηση δανείων με ευνοϊκούς όρους από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, στις αρχές του 2000 άρχισαν να λειτουργούν δύο νέες γραμμές υπόγειου σιδηροδρόμου. Αυτό υπολογίζεται ότι μείωσε

⁶ Βλέπε http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/index_el.htm.

⁷ Για τα πλήρη κείμενα των ανακοινώσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2001 και του 2005, βλέπε Commission Communication of 15th May 2001 'A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development' (Commission proposal to the Gothenburg European Council), COM(2001) 264 final, και Commission Communication of 13th December 2005 'on the review of the Sustainable Development Strategy – A platform for action', COM(2005) 658 final.

κατά 250.000 τον αριθμό καθημερινών μετακινήσεων με ιδιωτικά αυτοκίνητα. Συνετέλεσε σε σημαντική εξοικονόμηση χρόνου και ενέργειας και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, του αστικού περιβάλλοντος και της εικόνας της καθημερινότητας της πόλης.

Από πλευράς απασχόλησης, 4.500 άτομα εργάστηκαν για την κατασκευή των τμημάτων που λειτουργούν σήμερα και άλλα 3.000 απασχολούνται στις νέες επεκτάσεις, ενώ η δημόσια επιχείρηση που διαχειρίζεται το νέο μετρό έχει δημιουργήσει 800 μόνιμες θέσεις εργασίας.

Ερωτήσεις για περαιτέρω στοχασμό:

1. Υπάρχουν άλλα παραδείγματα αειφόρου ανάπτυξης που μπορείτε να αναφέρετε από την εμπειρία σας;
2. Μπορείτε να εστιάσετε σε ένα από τα παραδείγματα αυτά και να σχολιάσετε το πώς αναδεικνύονται οι τρεις συνιστώσες;
3. Ποιος τομέας παραγωγής στη σύγχρονη κοινωνία πιστεύετε ότι ενδείκνυται περισσότερο για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων αειφόρου ανάπτυξης;

(Με συντονισμό από τον εκπαιδευτή να γίνει συζήτηση για 3-5 λεπτά για κάθε ερώτημα μέσα στην τάξη.)

Η αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη (sustainable development) έχει στόχο την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με τρόπο ώστε να καλύπτονται οι ανθρώπινες ανάγκες του παρόντος, ιδιαίτερα αυτές των φτωχότερων εισοδηματικά κοινωνικών στρωμάτων και του Τρίτου Κόσμου, χωρίς να υπονομεύεται η κάλυψη των αναγκών του μέλλοντος. Η αειφορία, ως προσπάθεια συμβιβασμού των αντιθέσεων μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος, αποτελεί μια αναπτυξιακή και φιλοπεριβαλλοντική προσέγγιση.

ΑΣΚΗΣΗ 1: Απόψεις για Περιβαλλοντική Πολιτική και Αειφόρο Ανάπτυξη

Με βάση τα όσα έχουν αναφερθεί και έχουν συζητηθεί μέχρι τώρα και αφού μελετήσετε τα παρακάτω αποσπάσματα, προσπαθήστε να σχολιάσετε καταγράφοντας σε 10-15 γραμμές συνολικά τις απόψεις σας για τα κείμενα αυτά, που σχετίζονται με την περιβαλλοντική πολιτική και την αειφόρο ανάπτυξη.

"Μια αποτελεσματική και ολοκληρωμένη περιβαλλοντική πολιτική δεν είναι αυτονόητο να επιτευχθεί χωρίς επαρκείς χρηματοδοτικούς πόρους, που θα προκύψουν κυρίως από την περαιτέρω ανάπτυξη των οικονομικών διαδικασιών και μεγεθών."

"Η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να εκληφθεί ως ένα ολοκληρωμένο πολιτικό πρόγραμμα για την επίλυση βασικών προβλημάτων της ανθρωπότητας. Η διαχείριση των φυσικών πόρων αποτελεί μια πτυχή του μοντέλου της αειφορίας. Αυτό σημαίνει ότι κάθε κοινωνία θα πρέπει

να αποτρέψει μια τέτοια κατανάλωση, που θα θέτει σε κίνδυνο την ευημερία των μελλοντικών γενεών."

(Μετά την ολοκλήρωση της άσκησης αυτής να επιλεγούν δύο εκπαιδευόμενοι ένας για κάθε αντικείμενο, ο οποίος να αναπτύξει τις απόψεις του για 3-5 λεπτά μέσα στην τάξη.)

1.2 Επιχειρηματικότητα ως Έννοια και Πράσινη Επιχειρηματικότητα

1.2.1 Η Έννοια της Επιχειρηματικότητας

Η *Επιχειρηματικότητα* είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται κατά κόρον στην καθημερινή γλώσσα, στις πολιτικές δηλώσεις και φυσικά στις ακαδημαϊκές αναλύσεις. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι η κοινή διαπίστωση ότι η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας είναι συνάρτηση, εξαρτάται και προσδιορίζεται μεταξύ άλλων παραγόντων και από την επιχειρηματικότητα. Η ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, οι οποίες δε θα επικεντρώνονται μόνο στη δημιουργία των επιχειρήσεων, αλλά και στον εκσυγχρονισμό τους, συνεπάγεται για τη χώρα αύξηση του εθνικού πλούτου, παραγωγή τεχνογνωσίας και καινοτομιών, αφθονία και ποικιλία προϊόντων και υπηρεσιών και φυσικά δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

Αν και η σχετική συζήτηση είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, ο όρος «επιχειρηματικότητα» δεν έχει λάβει ένα ακριβές περιεχόμενο κοινά αποδεκτό. Αυτό σχετίζεται κύρια με το γεγονός ότι ο επιχειρηματίας, ο οποίος κατά κύριο λόγο την ασκεί, ανάλογα με τον τρόπο που δρα, το είδος και το μέγεθος της επιχείρησης που ιδρύει και τα μέσα που διαθέτει ενσωματώνει πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες, έτσι ώστε να είναι δύσκολο να δοθεί το πλήρες περιεχόμενο του ρόλου του. Το φαινόμενο της επιχειρηματικότητας είναι πολυδιάστατο αφού, για παράδειγμα, η εκμετάλλευση των ευκαιριών σημαίνει να ενεργεί ο επιχειρηματίας διαφορετικά από τους άλλους.

Με την επιχειρηματικότητα ο άνθρωπος επιχειρεί, δηλαδή προσπαθεί να κάνει κάτι καινούργιο, χωρίς βεβαιότητα για το τελικό αποτέλεσμα της προσπάθειας. Σε αυτή τη διαδικασία ο επιχειρηματίας εκτελεί πολύ χρήσιμες και αναντικατάστατες λειτουργίες για τον εαυτό του και για την επιχείρηση.

Περιγράφοντας την επιχειρηματικότητα μέσω των δραστηριοτήτων του επιχειρηματία που την υλοποιεί, θα λέγαμε ότι η έννοια αυτή:

- Σημαίνει τον άριστο τρόπο οργάνωσης και συνδυασμού των συντελεστών της παραγωγής για τη δημιουργία αγαθών και υπηρεσιών.
- Εμπεριέχει το στοιχείο της εισαγωγής και εφαρμογής καινοτομιών, καθώς και της δημιουργικής μίμησης κάθε πρωτοποριακής επιχειρηματικής προσπάθειας.
- Εμπεριέχει το στοιχείο του κινδύνου.
- Εκφράζει την ικανότητα κάποιου να διαβλέπει, να αναγνωρίζει και να αξιοποιεί τις ευκαιρίες κέρδους που δημιουργούνται στην αγορά, η οποία συνήθως λειτουργεί με ατέλειες.
- Μπορεί να ασκηθεί, συνδυάζοντας όλες τις παραπάνω δραστηριότητες.

ΑΣΚΗΣΗ 2: Επιχειρηματολογώντας για την Επιχειρηματικότητα

Με βάση τα όσα έχουν μέχρι τώρα αναφερθεί και αφού μελετήσετε τα παρακάτω πέντε (5) ερωτήματα, απαντήστε σε αυτά επιλέγοντας την απάντηση Σωστό ή Λάθος.

Ερώτημα 1

Στην επιχειρηματικότητα αξιολογούμε τις ιδέες που υπάρχουν και τις καινοτομίες που αναπτύσσονται, για να αναδείξουμε συγκεκριμένες επιχειρηματικές ευκαιρίες.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 2

Στην επιχειρηματικότητα θεωρούμε την επιχείρησή μας ως φορέα απασχόλησης.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 3

Στην επιχειρηματικότητα λαμβάνουμε γρήγορα αποφάσεις, γιατί ο χρόνος είναι χρήμα.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 4

Στην επιχειρηματικότητα χρειάζονται ιδιαίτερες γνώσεις, αλλά κυρίως ευελιξία και αμεσότητα.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 5

Στην επιχειρηματικότητα κύριος στόχος μας είναι το κέρδος και η μεγέθυνση της επιχείρησης.

Σωστό Λάθος

(Μετά την ολοκλήρωση της άσκησης αυτής να επιλεγούν πέντε εκπαιδευόμενοι ένας για κάθε ερώτημα, ο οποίος να αναπτύξει τις απόψεις του για 3 λεπτά μέσα στην τάξη.)

1.2.2 Η Πράσινη Επιχειρηματικότητα

Η επιχειρηματικότητα εκδηλώνεται και αναπτύσσεται σε διάφορους τομείς παραγωγής και με διάφορες μορφές, είτε για την παροχή μιας υπηρεσίας είτε για την παραγωγή, προώθηση και πώληση ενός προϊόντος ή αγαθού. Μια αναδυόμενη μορφή οικονομικής δραστηριότητας, που περιγράφεται με τον όρο "*Πράσινη Επιχειρηματικότητα*" είναι η επιχειρηματική δραστηριοποίηση που ενσωματώνει την προστασία του περιβάλλοντος στην καθημερινή αντίληψη και λειτουργία της.

Η "*Πράσινη Επιχειρηματικότητα*", ειδικότερα, εστιάζεται στην κάλυψη δύο βασικών αναγκών των σύγχρονων πολιτών και κοινωνιών:⁸

α) στην ποιότητα της ζωής και

β) στη διατήρηση και την ήπια αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος.

Η "*Πράσινη Επιχειρηματικότητα*" αποτελεί έναν επιχειρηματικό κλάδο με μεγάλη ευρύτητα πεδίου, ο οποίος στηρίζεται:

1) Σε μια νέα ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών που είναι και η κύρια του αιτία.

2) Σε ένα νέο σχεδιασμό.

3) Σε μια ανασυγκρότηση της οικονομίας στο σύνολό της απέναντι στη φύση, στην κοινωνία και στον άνθρωπο.

Ο κανόνας που εφαρμόζεται από τις επιχειρήσεις που ενεργοποιούνται στην κατεύθυνση της Πράσινης Επιχειρηματικότητας είναι η προσαρμογή της παραγωγικής διαδικασίας της επιχείρησης σε φιλικές προς το περιβάλλον δράσεις και πρακτικές. Είναι δε απόλυτα φυσιολογικό οι επιχειρήσεις αυτές να επιδιώκουν την ενσωμάτωση κάθε καινοτομίας που θα προσδίδει συγκριτικό πλεονέκτημα στην επιχείρηση.

Πέραν του θετικού ισοζυγίου που επιφέρει στο περιβάλλον η ενσωμάτωση από τις επιχειρήσεις μιας παραγωγικής διαδικασίας με αντίληψη πράσινης επιχειρηματικότητας, δημιουργείται και μια νέα αγορά προϊόντων και υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για την εφαρμογή αυτών των φιλοπεριβαλλοντικών πρακτικών. Κατά συνέπεια, δημιουργούνται μεγάλες δυνατότητες για την ίδρυση και τη βιώσιμη ανάπτυξή τους σε νέες και καινοτόμες επιχειρήσεις, με πρόσθετα οφέλη για την τοπική και εθνική εν γένει οικονομία (δημιουργία νέου κλάδου επιχειρήσεων, προστιθέμενη τοπική και εθνική αξία, δημιουργία νέων και ενίσχυση υφιστάμενων θέσεων εργασίας, αξιοποίηση έρευνας, ενσωμάτωση καινοτομίας κ.ά.).

---

⁸ Βλ. Ζήσης, Ι. (2003). *Πράσινο Επιχειρείν, Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων*, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, σ. 43.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 2:

Ελληνική Εταιρεία Αξιοποίησης Ανακύκλωσης Α.Ε. (Ε.Ε.Α.Α.) και Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης - «ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ» (Σ.Σ.Ε.Δ.-ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ)

(προσαρμογή από τα κείμενα της Ελληνικής Εταιρείας Αξιοποίησης Ανακύκλωσης Α.Ε.)

Η **Ελληνική Εταιρεία Αξιοποίησης Ανακύκλωσης ΑΕ** (ΕΕΑΑ) ιδρύθηκε το Δεκέμβριο του 2001 από βιομηχανικές και εμπορικές επιχειρήσεις που είτε διαθέτουν συσκευασμένα προϊόντα στην ελληνική αγορά είτε κατασκευάζουν διάφορες συσκευασίες. Στο μετοχικό κεφάλαιο του Συστήματος συμμετέχει κατά 35% και η Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (Κ.Ε.Δ.Ε.). Η ΕΕΑΑ, ανταποκρινόμενη στις διατάξεις του Νόμου 2939/01 και σκοπεύοντας στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων των διαχειριστών συσκευασίας με αποτελεσματικό και οικονομικά εφικτό τρόπο, έχει αναπτύξει και υλοποιεί στη χώρα μας το **Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης - «ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ»** (Σ.Σ.Ε.Δ.-ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ).

Μέχρι το Μάιο του 2011, στο Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης (Σ.Σ.Ε.Δ.-ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ) της ΕΕΑΑ συμμετείχαν πάνω από 1680 εταιρείες, από όλο το φάσμα των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, οι οποίες, λόγω του αριθμού και του μεγέθους τους, καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των αποβλήτων συσκευασίας. Η ευρεία λίστα των Συμβεβλημένων Επιχειρήσεων και Φορέων της ΕΕΑΑ αποδεικνύει πως το *Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης* έχει ευρύτατη απήχηση και αποδοχή από το σύνολο των υπόχρεων διαχειριστών συσκευασίας που λειτουργούν και δραστηριοποιούνται στη χώρα μας.

ΣΧΗΜΑ 1: Οργανωτικό Σχήμα Εφαρμογής Νόμου 2939/2001.

Η κυρία δραστηριότητα του *Συστήματος Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης* είναι το έργο των Μπλε Κάδων, καθώς από το περιεχόμενό τους προέρχεται το μεγαλύτερο ποσοστό του όγκου της ανακύκλωσης που επιτυγχάνεται στη χώρα μας. Να σημειωθεί ότι το περιεχόμενο αυτό αφορά στο πιο σημαντικό και δύσκολο τμήμα των αποβλήτων, που είναι τα δημοτικά απορρίμματα. Οι μπλε κάδοι διατίθενται προς χρήση από το γενικό κοινό, με άλλα λόγια σε

όλους τους κατοίκους της χώρας, ενώ τοποθετούνται ανά περιοχή σε συνεργασία με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ).

Στο δίκτυο των μπλε κάδων ανακύκλωσης που αναπτύσσονται, όλοι οι κάτοικοι στις περιοχές των Δήμων τους καλούνται να αποθέσουν τα ανακυκλώσιμα υλικά (απόβλητα συσκευασίας από χαρτί, πλαστικά, γυαλί, αλουμίνιο και λευκοσίδηρο). Οι ποσότητες που συλλέγονται μεταφέρονται στα Κέντρα Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (Κ.Δ.Α.Υ.), όπου τα ανακυκλώσιμα υλικά διαχωρίζονται και προωθούνται προς ανακύκλωση.

Ερωτήσεις για περαιτέρω στοχασμό & αυτοαξιολόγηση:

1. Οι επιδιώξεις της ΕΕΑΑ είναι άσκηση πράσινης επιχειρηματικότητας;
2. Με ποιο τρόπο ωφελείται η τοπική κοινωνία μέσω των ΟΤΑ από αυτή την πράσινη επιχειρηματικότητα; (αξιοποίηση σχήματος)
3. Πώς ενεργοποιείται αυτή η μορφή πράσινης επιχειρηματικότητας σε συνεργασία με τους πολίτες;

(Με συντονισμό από τον εκπαιδευτή να γίνει συζήτηση για 3-5 λεπτά για κάθε ερώτημα μέσα στην τάξη.)

Αναμένεται σημαντική αύξηση δραστηριότητας στον τομέα της *πράσινης επιχειρηματικότητας*, καθώς η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων αναδεικνύει ολοένα και περισσότερο τη σημασία των «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών που προτιμούνται πλέον όλο και πιο πολύ από τους πολίτες λόγω:

- της ολοένα και πιο απαιτητικής και αυστηρής Κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας,
- της ενίσχυσης της ανάπτυξης και διάδοσης των τεχνολογιών του περιβάλλοντος,
- της τεχνολογικής εξέλιξης και των αυξανόμενων επενδύσεων στον τομέα των «καθαρών» τεχνολογιών και των εγκαταστάσεων αντιρρύπανσης,
- της ανάπτυξης σε τομείς σχετικούς με την αποτελεσματικότερη διαχείριση και παραγωγή ήπιων μορφών ενέργειας, την αειφορική διαχείριση, την προστασία και την ανάδειξη ευαίσθητων οικοσυστημάτων, τη βιολογική γεωργία κ.ά.

Οι δραστηριότητες των «πράσινων» επιχειρήσεων μπορούν να καλύπτουν όλους τους τομείς της οικονομίας, όπως:

- Πρωτογενή (βιολογικά προϊόντα, βιοποικιλότητα)
- Δευτερογενή (τρόφιμα, χειροτεχνία, ανακύκλωση)
- Τριτογενή (εμπόριο πράσινων προϊόντων)
- Τεταρτογενή (επικοινωνία, προβολή, πιστοποίηση)

ΑΣΚΗΣΗ 3: Πράσινες Επιχειρήσεις ανά Τομέα Παραγωγής

Με βάση τα όσα έχουν μέχρι τώρα αναφερθεί να οργανωθούν οι εκπαιδευόμενοι σε τέσσερις (4) ομάδες.

Α΄ Φάση Άσκησης: Κάθε ομάδα καλείται να συντάξει έναν κατάλογο από δύο πράσινες επιχειρήσεις σε κάθε τομέα της οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή κ.λπ.). Αυτή η φάση της άσκησης να διαρκέσει 10 λεπτά που θα δοθούν για τη σύνταξη του καταλόγου. Αμέσως μετά τη σύνταξη του καταλόγου, να επιλεγεί ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα.

Β΄ Φάση Άσκησης: Οι εκπρόσωποι των τεσσάρων (4) ομάδων πρέπει να δημιουργήσουν ένα ενιαίο κατάλογο πράσινων επιχειρήσεων ανά τομέα της οικονομίας. Ο τελικός κατάλογος να ανακοινωθεί στους εκπαιδευόμενους. Κάθε ένας εκ των ομάδων ανακοινώνει τις πράσινες επιχειρήσεις που αντιστοιχούν σε κάθε τομέα της οικονομίας (π.χ. ο εκπρόσωπος της 1^{ης} ομάδας ανακοινώνει το σύνολο των πράσινων επιχειρήσεων που έχουν καταγραφεί για τον πρωτογενή τομέα, ο εκπρόσωπος της 2^{ης} για το δευτερογενή τομέα κ.λπ.).

Η αειφόρος ανάπτυξη και η πράσινη επιχειρηματικότητα αποτελούν συμπληρωματικές έννοιες σε κάθε επίπεδο της οικονομίας. Η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί ουσιαστική συνθήκη για ισχυρή ανταγωνιστικότητα και συνεπώς βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

1.3 Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Τάσεις για την Πράσινη Επιχειρηματικότητα

1.3.1 Οι Διεθνείς Τάσεις για την Πράσινη Επιχειρηματικότητα

Η υιοθέτηση της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου από τα Ηνωμένα Έθνη στο πλαίσιο της λειτουργίας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), το 1948, αποτέλεσε ένα κομβικό ορόσημο για την ανθρωπότητα. Αυτό το ιστορικό γεγονός ήταν η απαρχή μιας διαρκούς ανάπτυξης προτύπων σχετικών με πολλούς τομείς της υπεύθυνης επιχειρηματικής συμπεριφοράς – διαδικασία που εξελίσσεται ακόμη και σήμερα.

Αντίστοιχα, ο Οργανισμός Οικονομικής Ανάπτυξης και Συνεργασίας (ΟΟΣΑ) έχει συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη προτύπων που καλύπτουν τομείς, όπως το περιβάλλον, την καταπολέμηση της διαφθοράς, την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, την προώθηση της εταιρικής διακυβέρνησης και τη δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.

1.3.2 Οι Ευρωπαϊκές Τάσεις για την Πράσινη Επιχειρηματικότητα

Στην ίδια κατεύθυνση, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη εκπονήσει μια στρατηγική για τη χάραξη μακροοικονομικών πολιτικών, που θα προσανατολίζονται στην ανάπτυξη και στη σταθερότητα, αποτελώντας προϋπόθεση για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού κλίματος για την πράσινη επιχειρηματική πρωτοβουλία.

Σε εθνικό επίπεδο, επίσης, η πράσινη επιχειρηματικότητα οδηγεί σε συντονισμένη προσέγγιση λόγω του οριζόντιου χαρακτήρα της. Η εθνική πολιτική σταδιακά περιλαμβάνει όλες τις σημαντικές παραμέτρους που επηρεάζουν τους αντίστοιχους τομείς παραγωγής και υπηρεσιών, ώστε να υπάρχει θετική αλληλοσυμπλήρωση και αλληλεπίδραση. Στο πλαίσιο των δημόσιων αρχών, οι υπεύθυνες υπηρεσίες για το συντονισμό δημιουργούν δίκτυα για να ενισχύσουν τους δεσμούς μεταξύ των διαφόρων περιφερειακών και τοπικών υπηρεσιών και διοικήσεων με σκοπό την επισήμανση των προτεραιοτήτων και τη διασφάλιση μιας πιο συνεκτικής προσέγγισης.

Τέσσερις είναι οι πυλώνες δράσης για μια κοινωνία που θα βασίζεται στην πράσινη επιχειρηματικότητα:

1) Στην *άρση των φραγμών στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων*, η οποία έχει ως στόχο τη μείωση του χρόνου και του κόστους που απαιτείται για την ίδρυση μιας επιχείρησης μέσα από τη βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και τη μείωση της γραφειοκρατίας, ώστε να προωθηθεί η αρχή προτεραιότητας των μικρών επιχειρήσεων. Αυτός ο πυλώνας α) επιδιώκει την εντατικοποίηση των προσπαθειών βελτίωσης της πρόσβασης σε πηγές χρηματοδότησης και εργαζόμενους με ειδικά προσόντα, και β) προωθεί την ανταλλαγή εμπειριών και τη συνεργασία, σε ομάδες ή δίκτυα επιχειρήσεων, που μπορούν να βοηθήσουν τους επιχειρηματίες να αναζητήσουν νέες ιδέες και συμβουλές, να αποκτήσουν πρόσβαση στην τεχνολογία και σε γνώσεις ή να εντοπίσουν νέους εταίρους.

2) Στην *εξισορρόπηση κινδύνων και ανταμοιβών σε επίπεδο πράσινης επιχειρηματικότητας*, επανεξετάζοντας το πλαίσιο της κοινωνικής ασφάλισης και των φορολογικών διατάξεων με βάση τις επιπτώσεις πάνω στη βούληση των επιχειρηματιών να ιδρύουν μία νέα επιχείρηση ή να επεκτείνουν μία υπάρχουσα.

3) Στην *επικοινωνία που προκρίνει την επιχειρηματικότητα*, βοηθώντας τους νέους να αναπτύξουν περισσότερο το επιχειρηματικό πνεύμα τους και να λάβουν την κατάλληλη στήριξη, για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων. Αυτό υλοποιείται με ενημερωτικές εκστρατείες που θα απευθύνονται κυρίως σε εκείνους που μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στη στήριξη των μελλοντικών επιχειρηματιών, όπως είναι τα σχολεία, τα

πανεπιστήμια, οι επενδυτές, οι τοπικές κοινότητες, οι περιφέρειες, οι επιχειρηματικές οργανώσεις, οι σύμβουλοι και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

4) Στο *άνοιγμα της επιχειρηματικότητας σε όλα τα μέλη της κοινωνίας*, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στις γυναίκες και σε άλλες ομάδες που δεν εκπροσωπούνται επαρκώς, ενώ επιδεικνύουν υψηλά επίπεδα επιχειρηματικού πνεύματος και δυναμικού.

Κοινός στόχος των κυβερνήσεων -σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο- που προσχωρούν στις *Κατευθυντήριες Οδηγίες του ΟΟΣΑ*⁹ είναι να ενθαρρύνουν τη θετική συμβολή των επιχειρήσεων στην οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική πρόοδο. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, οι κυβερνήσεις συνεργάζονται με πολλές επιχειρήσεις, συνδικαλιστικές ενώσεις εργαζομένων και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις που επιδιώκουν τον ίδιο στόχο.

Οι κυβερνήσεις που προσχωρούν στις Κατευθυντήριες Οδηγίες αναλαμβάνουν την υποχρέωση συνεχούς βελτίωσης της εθνικής και διεθνούς πολιτικής τους με σκοπό τη βελτίωση της ευημερίας και την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου του συνόλου της κοινωνίας.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 2: Οδηγίες της Κυβέρνησης της Νέας Ζηλανδίας προς Καταναλωτές για Αγορά Ηλεκτρικών Συσκευών με Βάση Διεθνή Πρότυπα

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των όσων αναφέρθηκαν προγενέστερα είναι η Κυβέρνηση της Νέας Ζηλανδίας. Έχοντας υιοθετήσει τις *Κατευθυντήριες Οδηγίες του ΟΟΣΑ* και στοχεύοντας στη βελτίωση της ευημερίας και της ποιότητας ζωής του κοινωνικού συνόλου, προχώρησε στην έκδοση οδηγού με λεπτομέρειες για την αγορά ηλεκτρικών συσκευών στις οποίες γίνεται σαφής αναφορά σε διεθνή πρότυπα ποιότητας, όπως το ISO 14000 (Environmental Management System) και το ISO 26000 (Voluntary Commitment to Social Responsibility).

Οι οδηγίες καθοδηγούν τον καταναλωτή στην επιλογή του, αξιολογώντας το προϊόν ανάλογα με τις πρώτες ύλες, το σύστημα διαχείρισης αποβλήτων, την οικονομία στη χρήση των φυσικών πόρων, τη συμμόρφωση με τα διεθνή πρότυπα, την κοινωνική ευαισθησία της επιχείρησης, την πιστοποίηση βάσει οικονομικών σημάτων, κ.ά.

Ερωτήσεις για περαιτέρω στοχασμό:

1. Θα μπορούσε το παράδειγμα της Νέας Ζηλανδίας να ακολουθηθεί και από τη χώρα μας;
2. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα ακολουθούν ή ετοιμάζονται να ακολουθήσουν πορεία ανάπτυξης στην κατεύθυνση της πράσινης επιχειρηματικότητας;

⁹ Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες αποτελούν κοινές συστάσεις των κυβερνήσεων προς τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Περιλαμβάνουν αρχές και πρότυπα καλής πρακτικής, σύμφωνης με την εφαρμοστέα νομοθεσία και διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα. Η τήρηση των Κατευθυντηρίων Οδηγιών από τις επιχειρήσεις είναι εθελοντική και μη νομικά δεσμευτική. Εντούτοις, ορισμένα θέματα που καλύπτονται από τις Κατευθυντήριες Οδηγίες μπορούν επίσης να διέπονται από το εθνικό δίκαιο ή από διεθνείς δεσμεύσεις.

3. Έχετε κάποιο παράδειγμα ελληνικής ή άλλης επιχείρησης που ακολουθεί πορεία πράσινης επιχειρηματικότητας και έχει υιοθετήσει και αντίστοιχα διεθνή πρότυπα;

(Με συντονισμό από τον εκπαιδευτή να γίνει συζήτηση για 3-5 λεπτά για κάθε ερώτημα μέσα στην τάξη.)

Οι κυβερνήσεις μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας με την υιοθέτηση και προώθηση κανόνων και πολιτικών που υποστηρίζουν την αειφόρο ανάπτυξη και με συνεχιζόμενες μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στην αποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα. Τα στελέχη που θα καταφέρουν να εξοικειωθούν με τις παραπάνω έννοιες, θα έχουν αυξημένες πιθανότητες να αναγνωρίζουν, να αξιολογούν και να αξιοποιούν νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Στην κατεύθυνση αυτή είναι χρήσιμο να είναι ενημερωμένα γύρω από τις διεθνείς και ευρωπαϊκές τάσεις για την πράσινη επιχειρηματικότητα.

Η εξοικείωση των εκπαιδευομένων με τις έννοιες που συνδέονται άρρηκτα με την *Πράσινη Επιχειρηματικότητα* διευκολύνει τις συνθήκες και προετοιμάζει το έδαφος για την ένταξη περισσότερων κοινωνικών ομάδων και ιδιαίτερα νέων στην πράσινη επιχειρηματικότητα. Σαν απόρροια των παραπάνω προκύπτει και η κατανόηση -από την πλευρά των εκπαιδευομένων- των σημαντικών ωφελειών από τις τάσεις που αναπτύσσονται τόσο σε διεθνές, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την αειφόρο ανάπτυξη και την πράσινη επιχειρηματικότητα.

2 Ολική Διαχείριση Περιβάλλοντος και Επιχειρηματική Λειτουργία

Στην Ενότητα αυτή επιχειρούμε να τοποθετήσουμε την έννοια της διαχείρισης του περιβάλλοντος σε ένα πλαίσιο ενός ευρύτερου συνόλου παραγόντων και πώς αυτή συνδυάζεται με την προσαρμογή της στα όρια που τίθενται από την έννοια της φέρουσας ικανότητας. Στην ίδια κατεύθυνση, αναλύεται η έννοια του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και πώς αυτό σε συνδυασμό με τη φέρουσα ικανότητα επιδιώκουν να επιφέρουν ή να διατηρήσουν την απαραίτητη ισορροπία στο φυσικό περιβάλλον. Με βάση τα δεδομένα αυτά εξετάζεται η επιχειρηματική λειτουργία που ενσωματώνει φιλοπεριβαλλοντικές δράσεις και πώς αυτή υλοποιείται, ενταγμένη σε ένα πλαίσιο ορθολογικής περιβαλλοντικής διαχείρισης.

2.1 Ολική Διαχείριση Περιβάλλοντος και Φέρουσα Ικανότητα ως Έννοιες

2.1.1 Η Έννοια της Ολικής Διαχείρισης του Περιβάλλοντος

Η *Ολική Διαχείριση Περιβάλλοντος (Total Environmental Management)* ορίζεται ως ένα δομημένο πλαίσιο διαχείρισης σχεδιασμένο και προγραμματισμένο με ένα διττό στόχο, α) να επιτυγχάνει την επίτευξη των στόχων της πολιτικής που έχουν καθορισθεί και προγραμματισθεί από την επιχείρηση και β) να περιορίζει στο μέγιστο δυνατό τις αρνητικές επιδράσεις στο περιβάλλον από τη δράση της επιχείρησης. Η *Ολική Διαχείριση Περιβάλλοντος* συνδέει από τη μια πλευρά την έννοια της *Διοίκησης Ολικής Ποιότητας (Total Quality Management)* και από την άλλη πλευρά την έννοια της *Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (Environmental Management)*.

Η *Διοίκηση Ολικής Ποιότητας (Total Quality Management)* αναφέρεται κυρίως στον ποιοτικό έλεγχο των παραγόμενων προϊόντων και προσφερόμενων υπηρεσιών, αλλά επίσης και στην αναβάθμιση της συνολικής λειτουργίας της επιχείρησης με τρόπο ώστε να προσφέρει τα ζητούμενα προϊόντα-υπηρεσίες στην καλύτερη ποιότητα και με το χαμηλότερο δυνατό κόστος στον καταναλωτή, εξασφαλίζοντας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην επιχείρηση.

Είναι -ουσιαστικά- ο έλεγχος όλων των διαδικασιών μετασχηματισμού ενός οργανισμού με τρόπο ώστε να ικανοποιεί τις ανάγκες των πελατών με τον πιο οικονομικό τρόπο.¹⁰ Να σημειωθεί ότι η ποιότητα αποδίδει συγκριτικό πλεονέκτημα στην επιχείρηση, την ενισχύει

---

¹⁰ Η *Διοίκηση Ολικής Ποιότητας* ενσωματώνει τις έννοιες της ποιότητας του προϊόντος – υπηρεσίας, του ελέγχου των διαδικασιών, της διασφάλισης ποιότητας, και της βελτίωσης της ποιότητας. Βλέπε επίσης, The TQM Magazine, <http://titania.emeraldinsight.com/vl=6264886/cl=26/nw=1/rpsv/tqm.htm>, και τα στοιχεία στην Κοινωνική Πρωτοβουλία ADAPT (ΕΛΟΤ) <http://www.elot.gr/adapt/page3.htm>.

στην προσπάθειά της να σταθεροποιήσει και να αυξήσει το μερίδιό της στην αγορά, μια εξέλιξη που της αποφέρει οικονομικά, ενώ σταθερά ικανοποιεί τον πελάτη - καταναλωτή.

ΣΧΗΜΑ 2: Ορολογία Διοίκησης Ολικής Ποιότητας

Διοίκηση Ολικής Ποιότητας - ΔΟΠ (Total Quality Management - TQM)

Ολική (Total) = Η ποιότητα αφορά συνολικά στις δραστηριότητες της επιχείρησης και σε όλους τους εμπλεκόμενους: εργαζόμενοι - προμηθευτές - πελάτες.

Ποιότητα (Quality) = Προσαρμογή στις απαιτήσεις των καταναλωτών (προϊόν και υπηρεσία)

Διοίκηση (Management) = Η ποιότητα πρέπει να διοικείται (managed) και να μετριέται.

Η Διοίκηση Ολικής Ποιότητας - ΔΟΠ (Total Quality Management - TQM) αποτελεί διαδικασία διαχείρισης ποιότητας, που γίνεται ένας συνεχής τρόπος ζωής, ενώ σταδιακά μετατρέπεται σε φιλοσοφία συνεχούς βελτίωσης όλων των δραστηριοτήτων του οργανισμού.

Είναι καλό να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι η απόλυτη ποιότητα επιτυγχάνεται με την υιοθέτηση της συνέπειας σε ό,τι λέγεται, με την υιοθέτηση σύγχρονων και εφικτών λύσεων, με το διαρκή έλεγχο της ποιότητας των πρώτων υλών, με την αντίστοιχη έρευνα και προσαρμογή σε κάθε στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας, με την εισαγωγή και επέκταση αυτοματοποιημένων και κωδικοποιημένων διαδικασιών παραγωγής και ελέγχου, με το συνεχή σεβασμό του περιβάλλοντος και της υγείας των πολιτών, με τη δυνατότητα παρέμβασης των πελατών μέσω της άσκησης κριτικής και υποβολής παραπόνων, αλλά, κυρίως, με την εκπαίδευση και επένδυση επάνω στην ποιότητα των ανθρώπινων πόρων της επιχείρησης.

Όσον αφορά στην *Περιβαλλοντική Διαχείριση (Environmental Management)*, αυτή είναι συνδεδεμένη με τα *Συστήματα Περιβαλλοντικής Διοίκησης - ΣΠΔ (Environmental Management Systems (EMS))*. Ένα Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (ΣΠΔ) ορίζεται ως μια ομάδα διαδικασιών και πρακτικών που δίνουν τη δυνατότητα σε έναν οργανισμό να μειώσει τις περιβαλλοντικές του επιπτώσεις και να αυξήσει τη λειτουργική του αποδοτικότητα.¹¹

Είναι, ειδικότερα, ένα πλαίσιο που υποστηρίζει την επιχείρηση ή τον οργανισμό να επιτύχει τους περιβαλλοντικούς του στόχους μέσω ενός συνεχούς ελέγχου των λειτουργιών του. Θεωρείται ως δεδομένο ότι αυτός ο διαρκής έλεγχος θα οδηγήσει σε σταδιακή βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης του φορέα. Το Σύστημα από μόνο του δεν καθορίζει το επίπεδο επίδοσης που πρέπει να επιτευχθεί, είναι απόφαση του φορέα το ύψος που θα θέσει τον

¹¹ Βλ. τον ιστότοπο του United States, Environmental Protection Agency, <http://epa.gov/ems/>.

πήχη των επιδόσεων σε σχέση με τις λειτουργίες και τους στόχους του και το πώς θα αυτοβελτιώνεται διαρκώς.

Στην κατεύθυνση των παραπάνω δύο εννοιών, -της *Διοίκησης Ολικής Ποιότητας (Total Quality Management)* και της *Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (Environmental Management)*- ,καλείται πιο ολοκληρωμένα να λειτουργήσει η προσέγγιση της *Ολικής Διαχείρισης Περιβάλλοντος (Total Environmental Management)*. Αυτή ορίζεται ως ένα δομημένο πλαίσιο διαχείρισης, που είναι προκαθορισμένο να οδηγεί στη μείωση της αρνητικής επίδρασης μιας επιχείρησης στο περιβάλλον με προσήλωση όμως στην επίτευξη των στόχων της πολιτικής που έχουν προγραμματιστεί από αυτήν εξ αρχής.

Είναι γεγονός ότι η Ολική Διαχείριση Περιβάλλοντος ή αλλιώς Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης βοηθά τις επιχειρήσεις στα ακόλουθα:

- Να ελέγχουν τις περιβαλλοντικές τους δραστηριότητες.
- Να συμμορφώνονται με βάση την κείμενη νομοθεσία.
- Να βελτιώνουν την επίδοσή τους μέσω ελέγχων και περιοδικών αξιολογήσεων.

Οι λόγοι (που είναι και κίνητρα) που πρέπει οι επιχειρήσεις να εφαρμόζουν ένα Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης συνοψίζονται στους εξής:

- Στην αντιμετώπιση ζητημάτων διεθνούς ενδιαφέροντος, όπως η κλιματική αλλαγή
- Στην ενίσχυση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης του κοινού
- Στην ενίσχυση του ανταγωνισμού και της βιώσιμης ανάπτυξης
- Στη θέσπιση αυστηρότερης περιβαλλοντικής νομοθεσίας

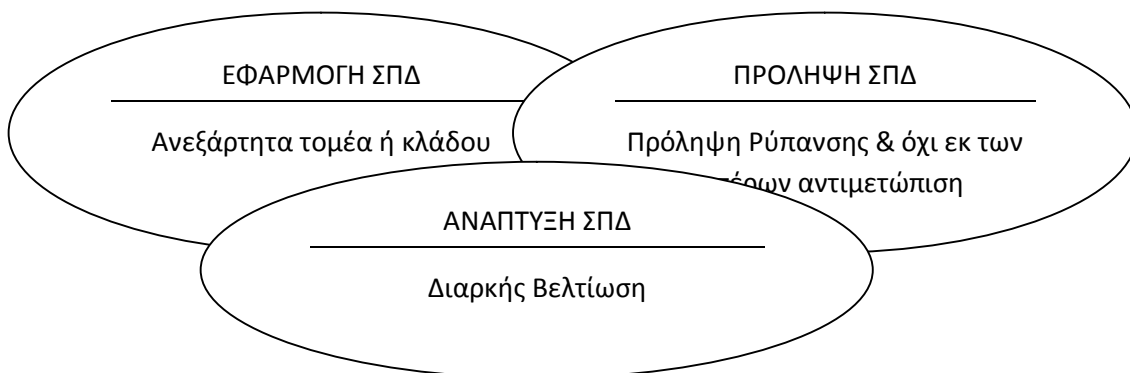
Για την περιβαλλοντική διαχείριση μιας επιχείρησης επιδεικνύεται ολοένα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον από επενδυτές – μετόχους, προμηθευτές, οικολογικές και καταναλωτικές οργανώσεις, δημόσιες Αρχές (αδειοδοτικοί ή εποπτικοί φορείς), πολίτες, τοπική κοινωνία κ.ά. Τα οφέλη που δημιουργούνται στο εσωτερικό μιας επιχείρησης από την εφαρμογή της Ολικής Διαχείρισης Ποιότητας μπορούν να είναι *Περιβαλλοντικά, Επιχειρησιακά και Οικονομικά*.

Στα περιβαλλοντικά οφέλη έχουμε καλύτερη διαχείριση των περιβαλλοντικών ζητημάτων με μείωση αντίστοιχα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Τα επιχειρησιακά οφέλη εντοπίζονται στη σύνδεση των περιβαλλοντικών με τους επιχειρηματικούς στόχους, στη βέλτιστη και αποδοτικότερη λειτουργία του οργανωτικού τομέα, στην κατάρτιση - ευαισθητοποίηση του προσωπικού και στη μείωση πρόκλησης ατυχημάτων λόγω κινδύνου. Τα οικονομικά οφέλη είναι η μείωση των δαπανών που έχουν προκληθεί από περιβαλλοντικά πρόστιμα, η μείωση

των δαπανών από την ορθολογική διαχείριση των πόρων και η εξοικονόμηση ενέργειας κατά την παραγωγή, όπως και η απόδοση χαμηλότερων ασφάλιστρων.

ΣΧΗΜΑ 3:

Γενικά Χαρακτηριστικά Εφαρμογής Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (ΣΠΔ)

Τα δύο κυρίαρχα, σε διεθνές επίπεδο, Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης είναι:

- Το Πρότυπο ISO (International Organization for Standardization) 14001, το οποίο είναι το πλέον διαδεδομένο πρότυπο περιβαλλοντικής διαχείρισης, που θέτει τις απαιτήσεις για την ανάπτυξη και εφαρμογή ενός αποτελεσματικού ΣΠΔ. Εφαρμόζεται από οποιονδήποτε οργανισμό ή επιχείρηση που ενδιαφέρεται να βελτιώσει την περιβαλλοντική του επίδοση, ανεξαρτήτως τομέα δραστηριοποίησης.
- Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EMAS - Eco-Management and Audit Scheme), το οποίο αποτελεί ένα διοικητικό εργαλείο για τις επιχειρήσεις και τους άλλους οργανισμούς, που έχει ως σκοπό του να βελτιώσει την περιβαλλοντική επίδοσή τους, καθώς είναι διαθέσιμο προς εφαρμογή σε όλους τους οργανισμούς, όλων των τομέων και κλάδων, συμπεριλαμβανομένων των ιδιωτικών και δημόσιων υπηρεσιών.¹²

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 3:

Εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EMAS - Eco-Management and Audit Scheme) στο Δήμο Αμαρουσίου

Ο Δήμος Αμαρουσίου είναι ο πρώτος Δήμος στην Ελλάδα που έθεσε σε εφαρμογή το Ευρωπαϊκό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EMAS - Eco-Management and Audit Scheme). Το EMAS ξεκίνησε να εφαρμόζεται στο Δήμο

¹² Για το Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης – EMAS, βλ. τον ιστότοπο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/>, και τον ιστότοπο του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής, <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=520>.

Αμαρουσίου και στους εποπτευόμενους φορείς του μέσω του Ευρωπαϊκού Έργου «GALA» (LIFE), το 2005. Η εφαρμογή του EMAS επικεντρώθηκε σε επιλεγμένες Δημοτικές Υπηρεσίες, όπως το Γραφείο Αξιοποίησης Ευρωπαϊκών & Εθνικών Πόρων, το Γραφείο Διαχείρισης Ποιότητας, τα Εξωτερικά Συνεργεία – Τμήμα Πρασίνου, και το Τμήμα Προμηθειών & Αποθήκης Υλικών. Αντίστοιχα και σε δημοτικούς φορείς, όπως ο Οργανισμός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας & Ποιότητας Ζωής (ΝΠΔΔ), και η Δημοτική Επιχείρηση Κυκλοφορίας Δήμου Αμαρουσίου (ΔΕΚΔΑ).

Στην ανάλυση της καλής πρακτικής θα αναφερθούμε στην εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS) στο Τμήμα Προμηθειών & Αποθήκης Υλικών, όπου δόθηκε προτεραιότητα στις πράσινες προμήθειες βάσει συγκεκριμένων προδιαγραφών και Ευρωπαϊκών Οδηγιών. Τα αντικείμενα προμηθειών στα οποία ο Δήμος Αμαρουσίου έδωσε και δίνει ιδιαίτερη έμφαση είναι:

- Αναλώσιμα γραφείου, μελάνια, καθαριστικά, απολυμαντικά,
- Βιοδιασπώμενες σακούλες απορριμμάτων και άλλα αναλώσιμα καθαριότητας,
- Λαμπτήρες φωτισμού κτιρίων και οδών,
- Μπαταρίες, βαφές και χρώματα κτιρίων, ηλεκτρικά καλώδια,
- Κηπευτικά προϊόντα, βιολογικά λιπάσματα και ωφέλιμα έντομα.

Τα οφέλη του Δήμου Αμαρουσίου από το Βραβείο EMAS είναι:

- Βελτιωμένη Περιβαλλοντική Επίδοση,
- Αυξημένη απόδοση στον περιβαλλοντικό τομέα με μείωση κόστους,
- Ενίσχυση ηθικού και αισθήματος καταξίωσης των εργαζομένων,
- Συμμόρφωση με την κείμενη νομοθεσία,
- Αναβάθμιση της δημόσιας εικόνας των υπηρεσιών του Δήμου και των φορέων του συνολικά.

Να σημειωθεί ότι από το σύνολο των 233 προμηθευτών με τους οποίους συνεργάζεται ο Δήμος Αμαρουσίου, οι 57 παρέχουν οικολογικά προϊόντα (ποσοστό 24,46%).

Η εφαρμογή του EMAS οδήγησε στη δημιουργία μεγάλης δυναμικής στην εισαγωγή καινοτόμων στοιχείων και στη δημιουργία πρωτοπορίας σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τομέα των πράσινων προμηθειών.

Σαν επιβράβευση των παραπάνω, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απένειμε στο Δήμο Αμαρουσίου - μετά από έλεγχο και αξιολόγηση του φακέλου υποψηφιότητάς του- το βραβείο EMAS 2009 (Ευρωπαϊκό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου), στην κατηγορία «Δημόσια Διοίκηση» ως επιβράβευση για την εξαιρετική περιβαλλοντική διαχείριση στον τομέα των πράσινων προμηθειών. Το Ευρωπαϊκό Βραβείο EMAS 2009 παρελήφθη σε ειδική εκδήλωση στην Στοκχόλμη, στις 19 Νοεμβρίου 2009, στο πλαίσιο της απονομής βραβείων σε

ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και δημόσιες αρχές που μειώνουν ενεργά τις περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις, εφαρμόζοντας πράσινες προμήθειες στην αλυσίδα εφοδιασμού τους.

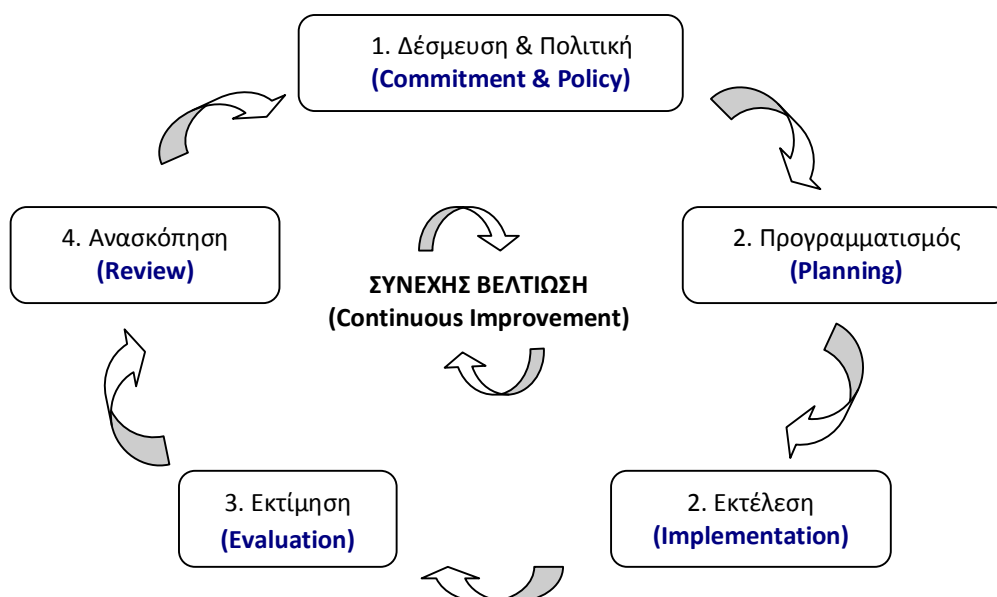
Ερωτήσεις για περαιτέρω στοχασμό:

1. Θα μπορούσε το παράδειγμα του Δήμου Αμαρουσίου να ακολουθηθεί και από άλλους Δήμους στη χώρα μας;
2. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι άλλοι δημόσιοι φορείς ή και επιχειρήσεις (δημόσιες και μη) στην Ελλάδα ακολουθούν ή ετοιμάζονται να ακολουθήσουν πορεία ανάπτυξης στην κατεύθυνση της εφαρμογής Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (ISO ή EMAS);
3. Έχετε κάποιο παράδειγμα ελληνικής ή άλλης επιχείρησης που εφαρμόζει Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και έχει υιοθετήσει και εφαρμόσει αντίστοιχα διεθνή ή ευρωπαϊκά πρότυπα;

(Με συντονισμό από τον εκπαιδευτή να γίνει συζήτηση για 3-5 λεπτά για κάθε ερώτημα μέσα στην τάξη.)

Τα Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης βασίζονται στη συνεχή εφαρμογή ενός κύκλου **διαρκούς βελτίωσης**, που αποτελείται από πέντε διακριτά σημεία εξέλιξης (δέσμευση και πολιτική, σχεδιασμός, υλοποίηση, αξιολόγηση, αναθεώρηση). Η φιλοπεριβαλλοντική - πράσινη επιχείρηση που εφαρμόζει κύκλο διαρκούς βελτίωσης φροντίζει σε τακτά χρονικά διαστήματα με βάση την περιβαλλοντική της δήλωση να ανανεώνει την αλληλεπίδραση των σταδίων μεταξύ τους.

ΣΧΗΜΑ 4: Ο Κύκλος της Διαρκούς Βελτίωσης.

ΑΣΚΗΣΗ 4: Κύκλος Διαρκούς Βελτίωσης σε Μια Πράσινη Επιχείρηση

Με βάση τα όσα έχουν μέχρι τώρα αναφερθεί να οργανωθούν οι εκπαιδευόμενοι σε τέσσερις (4) ομάδες.

Α΄ Φάση Άσκησης: Κάθε ομάδα επιλέγει έναν εκπρόσωπό της, ο οποίος σε συνεννόηση με τα λοιπά μέλη της κάθε ομάδας (Α, Β, Γ, Δ Ομάδα) καλείται να επιλέξει από τον κατάλογο που ακολουθεί μία από τις πράσινες επιχειρήσεις ανά τομέα της οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή, τεταρτογενή). Συγκεκριμένα, η Ομάδα Α επιλέγει από τις πράσινες επιχειρήσεις του πρωτογενή τομέα, η Ομάδα Β από το δευτερογενή τομέα κ.λπ. Μετά τη διανομή του καταλόγου, αυτή η φάση της άσκησης να διαρκέσει 10 λεπτά.

Β΄ Φάση Άσκησης: Οι εκπρόσωποι των τεσσάρων (4) ομάδων πρέπει να συντονίσουν -ο καθένας με τα μέλη της ομάδας του- την εκπόνηση ενός σχεδίου φιλοπεριβαλλοντικών ενεργειών για τη συγκεκριμένη πράσινη επιχείρηση, που θα βασίζεται στην εφαρμογή ενός κύκλου διαρκούς βελτίωσης. Το σχέδιο ενεργειών αυτό -που θα είναι ένα κείμενο- θα αποτελείται από πέντε διακριτά σημεία εξέλιξης (δέσμευση και πολιτική), σχεδιασμό, υλοποίηση, αξιολόγηση, αναθεώρηση. Η διαδικασία εκπόνησης του σχεδίου να διαρκέσει 60 λεπτά.

Γ΄ Φάση Άσκησης: Οι εκπρόσωποι των τεσσάρων (4) ομάδων, ή άλλο μέλος της ομάδας που έχει επιλεγεί ειδικά, καλούνται να παρουσιάσουν συνοπτικά σε 3-5 λεπτά το σχέδιο ενεργειών που έχουν εκπονήσει. Καλό είναι να υπάρχει εντός του χρόνου αυτού και ένα χρονικό πλαίσιο 1-2 λεπτών για σχολιασμό, αλλά όχι για συζήτηση από τις άλλες ομάδες. Η διαδικασία παρουσίασης των σχεδίων διαρκεί συνολικά 20 λεπτά.

Κατάλογος Παραδειγμάτων Πράσινων Επιχειρήσεων ανά Τομέα της Οικονομίας με ΣΠΔ

Πρωτογενής Τομέας

Ένωση Πεζών Κρήτης (Οίνος, Ελαιόλαδο, Σαπούνι κ.ά.)

Ένωση Αγροτών Συνεταιρισμού Μεσολογγίου Ναυπακτίας (Οίνος, Ελαιόλαδο κ.ά.)

Μελισσοκομική Οικογένεια Φασιλή (Μέλι, Βασιλικός Πολτός κ.ά.)

ΓΕΟPLANT ΑΕΕΓΕ (Φράουλες Μανωλάδας)

Δευτερογενής Τομέας

Οινοποιητική Αγροκαλλιεργητική Βιολογική Εταιρεία (Μπουτάρης Α.Ε.)

Βιολογική Γεωργοκτηνοτροφική Ελευθέρας Βοσκής (Κουρελλάς Α.Ε.)

Τυποποίηση Αγροτικών Προϊόντων - Σπορελαίων (ΣΕΦ Α.Β.Ε.Ε.)

Παραγωγή, Τυποποίηση Μελιού & Προϊόντων Ντομάτας (Γκούσιαρης Αλέξανδρος)

Τριτογενής Τομέας

Cretacon Construction and Sales (Εταιρεία Εγκατάστασης Φωτοβολταϊκών)

Pantheon Ecobest (Κατασκευαστική Βιοκλιματικών Κτιρίων)

SynErgon Energy (Ενεργειακές Εφαρμογές Βιομάζας)

Βήκος Α.Ε. (Εμφιάλωση Νερού)

Τεταρτογενής Τομέας

Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε. (Ανακύκλωση, Πράσινες Προμήθειες)

Δήμος Αμαρουσίου (Πράσινες Προμήθειες)

Ανακύκλωση Συσκευών Α.Ε. (Εναλλακτική Διαχείριση Ηλεκτρικού Εξοπλισμού)

Daphne's Club Hotel Apartments (Green Key Hotel - Οικολογικό Ξενοδοχείο)

2.1.2 Η Έννοια της Φέρουσας Ικανότητας σε Σχέση με το Περιβάλλον

Οι γνώσεις, η ανάπτυξη της τεχνολογίας και οι ανακαλύψεις του 20^{ου} αιώνα έχουν επιφέρει δραστικές αλλαγές στο περιβάλλον που ξεπερνούν τις άμεσες δυνατότητες διαχείρισης -στο επίπεδο του χώρου και του χρόνου- από τον άνθρωπο. Η μη αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων και η περιβαλλοντική υποβάθμιση είναι μια κομβική πρόκληση της εποχής μας που καλείται να αντιμετωπίσει η ανθρωπότητα. Απαιτείται άμεση αντιμετώπιση των κινδύνων που προέρχονται από τις οικονομικές δραστηριότητες, καθώς ένα σημαντικό τμήμα εξ αυτών δεν εντάσσονται μέσα στο πλαίσιο της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

Η έννοια *Φέρουσα Ικανότητα (Carrying Capacity)* έχει καίρια οικολογική διάσταση, καθώς σχετίζεται ιδιαίτερα με το περιβάλλον και ουσιαστικά δηλώνει το μέγιστο αριθμό των ειδών ή των μονάδων του είδους που μπορούν να συντηρηθούν επ' άπειρο από ένα οικοσύστημα χωρίς αυτό να υποβαθμιστεί. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και στην περίπτωση των επαγγελματιών δεδομένης ειδικότητας ή απασχόλησης που το φυσικό περιβάλλον μπορεί να στηρίζει επ' αόριστον. Όταν ένας πληθυσμός υπερβεί αυτό το μέγιστο αριθμό, οι φυσικοί πόροι αρχίζουν να φθίνουν και αργότερα το ίδιο θα συμβεί και με τον πληθυσμό που συνδέεται με το περιβάλλον αυτό. Στην κατεύθυνση αυτή, η φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής με σταθερό μέγεθος και πλούτο θα πρέπει να αντιμετωπίζει οργανωμένα την ταχύτητα εξέλιξης των απαιτήσεων επί των πόρων.

Η ιδέα που εμπεριέχεται στον ορισμό της φέρουσας ικανότητας είναι ότι η χωρητικότητα και η αντοχή των οικοσυστημάτων είναι πεπερασμένη. Αυτές οι δύο διαστάσεις έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα και γι' αυτό αποτελούν θεμελιώδη μεγέθη για τη διασφάλιση της επιθυμητής ισορροπίας τόσο των οικοσυστημάτων, όσο και των ανθρωπογενών συστημάτων, διάσταση

που αποτελεί και μέτρο της βιωσιμότητάς τους.¹³ Στην πράξη, η αρχή της φέρουσας ικανότητας δηλώνει ότι η κατασκευή και διαχείριση των ανθρωπογενών συστημάτων δεν πρέπει να ξεπερνάει τη φέρουσα ικανότητα αυτών των ίδιων, αλλά και των οικοσυστημάτων (χερσαίων, υδάτινων, θαλάσσιων) που επηρεάζονται απ' αυτά.

Είναι κοινά αποδεκτό ότι τα ανθρωπογενή συστήματα κατασκευάζονται και εξελίσσονται με τα υλικά των οικοσυστημάτων. Η εξέλιξη αυτή *συνήθως* αποβαίνει εις βάρος των οικοσυστημάτων. Αντίστοιχα, η ισόρροπη συνύπαρξη και συνεξέλιξη ανθρωπογενών και οικολογικών συστημάτων συνδέεται άμεσα με τη βιωσιμότητά τους. Βέβαια, η αναγκαία ισορροπία στα ανθρωπογενή συστήματα και τα οικοσυστήματα είναι δυναμική και έχει ελαστικότητα, καθώς επανέρχεται συνήθως στο φυσιολογικό μετά την αρχική διατάραξή της. Πρέπει βέβαια να δίνεται επαρκής προσοχή στη διαδικασία της επαναφοράς στην ισορροπία, καθώς η παραβίαση του ορίου της φέρουσας ικανότητας των συστημάτων χωρίς διαδικασία επαναφοράς οδηγεί συνήθως σε μη αναστρέψιμες εξελίξεις.¹⁴

Αντίστοιχα, υπάρχει και η φέρουσα ικανότητα για μια περιοχή, η οποία εστιάζεται στο μέγιστο αριθμό επισκεπτών που μπορεί αυτή να δεχτεί, χωρίς να υπάρξει υπέρβαση της αποδεκτής επιβάρυνσης για το περιβάλλον της. Ειδικότερα, όταν η περιοχή αυτή συνδέεται με τον τουρισμό, η βέλτιστη φέρουσα ικανότητα πρέπει να οριοθετηθεί, προκειμένου ο τουρισμός να είναι βιώσιμος και τα κέρδη από τον τουρισμό να είναι τα μέγιστα σε μακροχρόνια περίοδο. Τα κέρδη είναι βέβαιο πως θα αυξηθούν παράλληλα με την αύξηση του αριθμού των τουριστών.

Στην περίπτωση, όμως, που ο τουρισμός σε μια περιοχή ξεπεράσει την φέρουσα ικανότητά της, θα προκαλέσει αρνητικές φυσικές, οικολογικές, αισθητικές και κοινωνικές επιπτώσεις, με συνέπεια η ελκυστικότητα και η δυνατότητα κερδών της τουριστικής περιοχής να μειωθεί. Σε δεδομένες περιπτώσεις έχουμε την πιθανότητα ο υπερβολικός τουρισμός να καταστρέφει τον τουρισμό. Η φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής υποδοχής μπορεί να επηρεαστεί όμως θετικά από την ορθολογική διαχείριση και τον κατάλληλο σχεδιασμό, που θα μειώνει τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού, μοιράζοντας τον τουρισμό στο χρόνο και στο χώρο ή συγκεντρώνοντάς τον σε περιοχές με μεγαλύτερη φέρουσα ικανότητα.¹⁵

---

¹⁴ Το όριο αυτό αποτελεί πρακτικά ένα «κατώφλι» (threshold), πέραν του οποίου δεν υπάρχει δυνατότητα επανόδου, αλλά σηματοδοτεί συνήθως την καταστροφή για ένα οικοσύστημα.

¹⁵ Βλ. άρθρο του Δημήτρη Προκοπίου, «Δείκτες Φέρουσας Ικανότητας στον Τουρισμό: Εφαρμογή δύο δεικτών για την Κρήτη», 26/01/2011, στο διαδικτυακό τόπο: <http://traveldailynews.gr/columns/article/1980#sthash.cTXhWeWI.dpuf>.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 3:

Η Αναγνώριση της Αρχής της Φέρουσας Ικανότητας από το Συμβούλιο Επικρατείας

(προσαρμογή από κείμενα αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας)

Η αρχή της φέρουσας ικανότητας αρχίζει να αναγνωρίζεται σε μια σειρά από περιπτώσεις και σε διαφορετικούς τομείς και από τη δικαστική εξουσία. Συγκεκριμένα, το Ε΄ Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ) αναγνώρισε για πρώτη φορά ρητά την ανάγκη της εφαρμογής της αρχής της φέρουσας ικανότητας στο θέμα της *δημιουργίας νέων οικισμών* που εξαπλώνονται ραγδαία εις βάρος της υπαίθρου, εξ αιτίας της αχαλίνωτης κερδοσκοπίας γης και της απουσίας ολοκληρωμένων χωροταξικών σχεδίων. Το ΣτΕ έκρινε ότι η αλόγιστη οικιστική ανάπτυξη αποτελεί την κυριότερη απειλή κατά του περιβάλλοντος και ότι η ίδρυση οικισμών μπορεί να επιτραπεί μόνο στο πλαίσιο ενός ευρύτερου σχεδιασμού σε επίπεδο τουλάχιστον νομού, αφού ληφθεί υπόψη η φέρουσα ικανότητα του συνολικού οικιστικού ιστού και των οικοσυστημάτων, καθώς επίσης και η χωροταξική διάταξη της περιοχής.

Κρίσιμο αντικείμενο για την παραβίαση της αρχής της φέρουσας ικανότητας ήταν και η δημιουργία μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών οικισμών, όπου το ΣτΕ αναγκάστηκε να επικαλεστεί την αρχή της φέρουσας ικανότητας και έθεσε για πρώτη φορά ζήτημα βιώσιμου τουρισμού, αξιώνοντας την ορθολογική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας στη χώρα μας, ώστε να μην γίνεται υπέρβαση των ορίων κορεσμού κάθε περιοχής.

Ένα άλλο παράδειγμα παραβίασης της φέρουσας ικανότητας ήταν η ραγδαία ανάπτυξη των ιχθυοκαλλιεργητικών επιχειρήσεων, όπου το ΣτΕ αξίωσε την έρευνα και το σεβασμό της φέρουσας ικανότητας των οικείων θαλάσσιων οικοσυστημάτων και κατά συνέπεια το σχεδιασμό σε επίπεδο νομού.

Ερωτήσεις για περαιτέρω στοχασμό & αυτοαξιολόγηση:

1. Διευκολύνουν οι αποφάσεις του ΣτΕ την περαιτέρω εμπέδωση της αρχής της φέρουσας ικανότητας και εν γένει την προστασία του περιβάλλοντος;
2. Πιστεύετε ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου η τοπική κοινωνία δεν είναι έτοιμη ή συγκρούεται με την εφαρμογή της αρχής της φέρουσας ικανότητας;
3. Έχετε υπόψη σας περιπτώσεις όπου η μη τήρηση της αρχής της φέρουσας ικανότητας οδήγησε σε αρνητικά αποτελέσματα για συγκεκριμένο επαγγελματικό κλάδο ή περιοχή;

(Με συντονισμό από τον εκπαιδευτή να γίνει συζήτηση για 3-5 λεπτά για κάθε ερώτημα μέσα στην τάξη.)

2.2 Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα και Ισορροπία στο Φυσικό Περιβάλλον

2.2.1 Η Οριοθέτηση του Περιβαλλοντικού Αποτυπώματος

Το περιβάλλον χαρακτηρίζεται ως το σύνολο των φυσικών, χημικών και βιολογικών συνθηκών, όπου διατηρούνται και αναπτύσσονται τα έμβια όντα, δηλαδή όλα τα επίπεδα που συναποτελούν τη ζωή, το χώρο και το χρόνο, όπου αυτή αναπτύσσεται. Το περιβάλλον συνδέεται άμεσα με την ορθή διαχείρισή του για να διασφαλιστεί και η αειφορία του.

Για την εφαρμογή μιας ορθολογικής περιβαλλοντικής διαχείρισης ως αναγκαία προϋπόθεση κρίνεται ότι είναι η μέτρηση και η συνεχής παρακολούθηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός φορέα ή μιας επιχείρησης. Αυτές οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις ορίζονται και ως το "αποτύπωμα" του φορέα ή της επιχείρησης στο περιβάλλον από τους όγκους εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου, την κατανάλωση φυσικών πόρων, την κατανάλωση ενέργειας, την παραγωγή και διάθεση απορριμμάτων κ.ά.¹⁶

Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα (*Environmental Footprint* ή *CO² Footprint*) ενός φορέα, ενός οργανισμού ή μιας επιχείρησης ή διαφορετικά οικολογικό αποτύπωμα ή αποτύπωμα διοξειδίου του άνθρακα, αποκαλείται το σύνολο των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

ΣΧΗΜΑ 5: Το (Περιβαλλοντικό) Οικολογικό Αποτύπωμα¹⁷

¹⁶ Ο όρος 'οικολογικό αποτύπωμα' χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά σε ακαδημαϊκή δημοσίευση του William Rees, το 1992. Η οριοθέτηση όμως και η μέθοδος υπολογισμού της έννοιας 'οικολογικό αποτύπωμα' αναπτύχθηκε με τη διδακτορική διατριβή του Mathis Wackernagel, υπό την επίβλεψη του Rees στο Πανεπιστήμιο της Βρετανικής Κολομβίας, στο Βανκούβερ του Καναδά.

¹⁷ Βλέπε ιστοσελίδα <http://ecological-footprint.blogspot.gr/2010/11/blog-post.html>.

(ΑΘ), που προκαλούνται από έναν οργανισμό, ένα συμβάν, ένα προϊόν ή ένα άτομο. Το περιβαλλοντικό αποτύπωμα συχνά υπολογίζεται υπό όρους κιλών διοξειδίου του άνθρακα, ή των ισοδυνάμων του σε άλλα ΑΘ που εκλύονται -για το λόγο αυτό και ο όρος CO² footprint. Αυτός είναι ένας τρόπος ποσοτικοποίησης και μέτρησης των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον που προέρχονται από τη λειτουργία του οργανισμού ή της επιχείρησης.

Η γνώση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος -εφόσον υπολογιστεί το μέγεθός του- μπορεί να βοηθήσει έναν οργανισμό ή μια επιχείρηση να σχεδιάσει μια συγκεκριμένη στρατηγική για τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων των λειτουργιών της στο περιβάλλον. Στη στρατηγική αυτή μπορούν να ενταχθούν καινοτομικές εφαρμογές, στοιχεία τεχνολογικής ανάπτυξης, βελτιωμένες διαδικασίες για τη διαχείριση της παραγωγής και της εξυπηρέτησης, συλλογή στοιχείων ανθρακικών εκπομπών και δημιουργία δεικτών, νέες προσεγγίσεις στην κατανάλωση και διαχείριση απορριμμάτων κ.ά.

Σύμφωνα με τον Οδηγό Πράσινης Κατανάλωσης, το Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα είναι η περιοχή γης και υδατικών οικοσυστημάτων, η οποία απαιτείται για την παροχή πόρων και την αφομοίωση των απορριμμάτων ενός δεδομένου πληθυσμού. Ο πληθυσμός μπορεί να είναι είτε άτομο -α, είτε επιχείρηση -σεις, ακόμα και προϊόν -ντα. Το Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα μετράει -στην πράξη- την επιβάρυνση που επιβάλλει στη φύση ένας δεδομένος πληθυσμός σε σχέση με τον τρόπο ζωής, κατανάλωσης και παραγωγής των απορριμμάτων του.

Ο όρος οικολογικό αποτύπωμα επεκτείνεται συνεχώς και αποτελεί πλέον ένα μέσο σύγκρισης του ανθρώπινου τρόπου ζωής με τη δυνατότητα της φύσης να καλύψει με κάθε τρόπο αυτό το συγκεκριμένο πρότυπο διαβίωσης. Στην κατεύθυνση αυτή, τα μετρήσιμα μεγέθη μπορεί να περιλαμβάνουν το πότισμα ενός κήπου, την οδήγηση ενός αυτοκινήτου, την παραγωγή συγκεκριμένων αγροτικών προϊόντων ή τη συνολική δραστηριότητα μίας ιδιωτικής εταιρείας ή ενός φορέα ακόμα και ενός δημόσιου οργανισμού.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 4:

Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα της Τράπεζας Πειραιώς και Ειδικά στην Ανακύκλωση¹⁸

Αναγκαία προϋπόθεση για την ορθή περιβαλλοντική διαχείριση στην Τράπεζα Πειραιώς ήταν η μέτρηση και η συνεχής παρακολούθηση των περιβαλλοντικών της επιπτώσεων. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις ορίζονται και ως το "αποτύπωμα" της Τράπεζας, στο περιβάλλον, από την κατανάλωση φυσικών πόρων, την εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου, τη διάθεση απορριμμάτων κ.ά.

Ανακύκλωση

Τα προγράμματα ανακύκλωσης στην Τράπεζα Πειραιώς αποτελούν βασικό συστατικό για τη διαρκή και συστηματική βελτίωση του περιβαλλοντικού της αποτυπώματος. Η συμμετοχή του ανθρώπινου δυναμικού είναι διαρκώς αυξανόμενη, ενώ ενισχύεται και με τους ετήσιους διαγωνισμούς ανακύκλωσης μεταξύ των καταστημάτων και των Κτηρίων Διοίκησης.

Ανακύκλωση χαρτιού

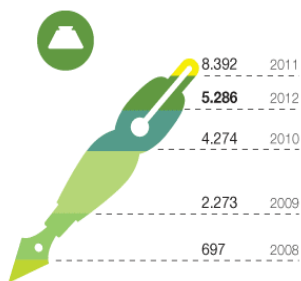
Η Τράπεζα Πειραιώς πραγματοποιεί ανακύκλωση χαρτιού από το 2004. Περισσότεροι από 1.500 τόνοι χαρτιού έχουν δοθεί προς ανακύκλωση μέχρι σήμερα. Έτσι, αποφεύχθηκε η κοπή δέντρων που αντιστοιχούν σε περίπου 726 στρέμματα δάσους.

¹⁸ Βλ. ιστοσελίδα <http://www.piraeusbankgroup.com>.

Ανακύκλωση μελανοδοχείων & τόνερ

Από το 2008, περισσότερα από 15.000 τεμάχια μελανοδοχείων/toner έχουν δοθεί προς ανακύκλωση/αναγώμωση

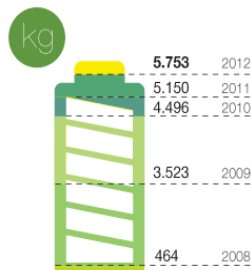

τεμάχια

Ανακύκλωση μελανοδοχείων & τόνερ

Ανακύκλωση μπαταριών

Η ανακύκλωση μπαταριών είναι ένα περιβαλλοντικό πρόγραμμα που υλοποιείται στο σύνολο των κτηρίων της Τράπεζας με μεγάλη επιτυχία από το 2006.

κιλά

Ανακύκλωση Μπαταριών

Επίτευγμα

Λύση της ανακύκλωσης μικρών μπαταριών κατά

11,7%

από το 2011.

Ερωτήσεις για περαιτέρω στοχασμό:

1. Θα μπορούσε το παράδειγμα της Τράπεζας Πειραιώς να ακολουθηθεί και από άλλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς στη χώρα μας;
2. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι άλλοι δημόσιοι φορείς ή και επιχειρήσεις (δημόσιες και μη) στην Ελλάδα ακολουθούν ή ετοιμάζονται να ακολουθήσουν χάραξη και υλοποίηση μιας αντίστοιχης πολιτικής για το περιβαλλοντικό αποτύπωμα στον τομέα της ανακύκλωσης;
3. Έχετε κάποιο παράδειγμα ελληνικής ή άλλης επιχείρησης που εφαρμόζει συγκεκριμένο σύστημα για το περιβαλλοντικό της αποτύπωμα;

(Με συντονισμό από τον εκπαιδευτή να γίνει συζήτηση για 3-5 λεπτά για κάθε ερώτημα μέσα στην τάξη.)

Με δεδομένο το γεγονός ότι ο πλανήτης έχει περιορισμένα αποθέματα νερού, καλλιεργήσιμης γης, δασών και αέρα, η θεωρία του οικολογικού αποτυπώματος απαντά ουσιαστικά στο ερώτημα: «Τί θα γινόταν εάν όλοι στον πλανήτη ζούσαν, κατανάλωναν και μόλυναν όπως εμείς τώρα;». Βέβαια, το μέγεθος του "οικολογικού αποτυπώματος" διαφέρει από χώρα σε χώρα και εξαρτάται άμεσα από τον τρόπο ζωής και κατανάλωσης των κατοίκων της. Οι μέχρι τώρα 'πρωταθλητές' στην κατεύθυνση αυτή φαίνεται ότι είναι οι κάτοικοι των αναπτυγμένων οικονομικά χωρών στην Αμερική και την Ευρώπη.

ΣΧΗΜΑ 6: Το (Περιβαλλοντικό) Οικολογικό Αποτύπωμα του Ηνωμένου Βασιλείου¹⁹

Κατοικία 8%	Οικιακή Ενέργεια 18%
Καταναλωτικά Αγαθά 14%	Φαγητό 23%
Μεταφορές 15%	Επιχειρήσεις 9%
Κυβέρνηση 7%	Κεφαλαιουχικά Αγαθά 6%

Με τις μέχρι τώρα μετρήσεις, το οικολογικό αποτύπωμα ενός μέσου Ευρωπαίου καλύπτει 4,97 εκτάρια γης (ένα εκτάριο αντιστοιχεί σε 10 στρέμματα). Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι αν όλοι οι κάτοικοι του πλανήτη ζούσαν και καταλάωναν όπως οι Ευρωπαίοι θα χρειαζόμασταν περίπου τρεις πλανήτες.

Από ετήσιες μετρήσεις που γίνονται έχει διαπιστωθεί ότι η ζήτηση σε φυσικούς πόρους από τους ανθρώπους είναι δυσανάλογα μεγαλύτερη από αυτή που μπορεί να προσφέρει ο πλανήτης. Είναι κοινή διαπίστωση ότι οι φυσικοί και άλλοι πόροι αναγεννιούνται και αντικαθίστανται με πολύ πιο αργό ρυθμό από ότι καταναλώνονται. Καθίσταται σταδιακά αναγκαίο να γνωρίζει ο καθένας το περιβαλλοντικό του αποτύπωμα, ώστε να ευαισθητοποιηθεί και να κατανοήσει πλήρως πως σαν μονάδα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της περιβαλλοντικής αλυσίδας για το λόγο αυτό και επηρεάζει ουσιαστικά τα οικοσυστήματα.²⁰

2.2.2 Η Έννοια της Ισορροπίας στο Φυσικό Περιβάλλον

Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα ασκεί συγκεκριμένη επίδραση και επιφέρει αλλοιώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Η αναπτυξιακή δραστηριότητα ασκείται συνήθως -αλλά όχι πάντοτε- σε βάρος της προστασίας του περιβάλλοντος, ενώ ταυτόχρονα αυτοϋπονομεύεται, αφού κάθε περιβαλλοντική υποβάθμιση ή εξάντληση των φυσικών πόρων οδηγεί μακροπρόθεσμα σε «αντιοικονομικά» γεγονότα. Η έννοια της *Ισορροπίας στο Φυσικό Περιβάλλον* είναι η άμεση ανταπόκριση και κατάλληλη προσαρμογή ενός έμβιου οργανισμού στις εκάστοτε αλλαγές του οικοσυστήματος εντός του οποίου λειτουργεί.

¹⁹ Βλ. ιστοσελίδα <http://www.slideshare.net/Chatzinikolaou/2-5319103>.

²⁰ Οι αρθρογράφοι Ντέιβιντ Ραντ και Μάρτιν Νόβακ, από το Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, υποστηρίζουν πως αν δημοσιοποιούσαμε το οικολογικό αποτύπωμα του καθενός, τότε η επιθυμία μας να διαφυλάξουμε την κοινωνική μας υπόληψη θα επηρέαζε θετικά την περιβαλλοντική μας αγωγή.

Θεωρείται αυτονόητο ότι η επιβίωση κάθε έμβιου οργανισμού εξαρτάται άμεσα από την ομαλή του λειτουργία και τη δυνατότητα προσαρμογής του στο περιβάλλον που είναι το ενδιαίτημά του. Η ύπαρξη ισορροπίας στις αντιδράσεις και στην προσαρμογή στις εκάστοτε αλλαγές είναι η ζητούμενη ισορροπία στα βιολογικά συστήματα στην περίπτωση αυτή. Το σύνολο των αντιδράσεων ενός έμβιου οργανισμού στις μεταβολές του περιβάλλοντος επηρεάζει σημαντικά τις σχέσεις που αναπτύσσει στο συγκεκριμένο οικοσύστημα με τους άλλους οργανισμούς, όπως επίσης και τη λειτουργία τους σε σχέση με τους άλλους αβιοτικούς (μη έμβιους) παράγοντες.

Αξίζει να αναφερθούμε στην περίπτωση του βάτραχου, όπου το χρώμα της επιδερμίδας του, του επιτρέπει να κρύβεται από τους αντιπάλους του, ενώ οι κραυγές του είναι η γλώσσα επικοινωνίας με τον ερωτικό του σύντροφο. Η σωστή διαχείριση των παραπάνω θα οδηγήσει σε έναν παραγωγικό αλληλοεπηρεασμό του οικοσυστήματος εντός του οποίου λειτουργεί. Αυτό όμως που κρίνεται ως σημαντικό είναι η επιτυχής προσαρμογή, που θα οδηγήσει σε επιβίωση και αναπαραγωγή, σε κάθε άλλη περίπτωση αυτό δεν θα είναι δυνατό.

Η ισορροπία στα βιολογικά συστήματα αποτελεί σημαντικό σημείο αναφοράς για τη διατήρηση και την ανάπτυξή τους. Η επιβίωσή τους είναι άμεσο αποτέλεσμα των αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα στους διάφορους παράγοντες ενός οικοσυστήματος και η επίτευξη της επιθυμητής ισορροπίας στο αντίστοιχο περιβάλλον.

ΑΣΚΗΣΗ 5: Ισορροπία στο Φυσικό Περιβάλλον

Η παρούσα άσκηση μας καλεί να εξετάσουμε το παράδειγμα ενός αμπελώνα που λειτουργεί ως ένα οικοσύστημα. Για να προχωρήσουμε στην άσκηση να λάβουμε υπόψη μας τις παρακάτω παραδοχές:

A. Τα σταφύλια αποτελούν τροφή για τα πουλιά.

B. Λόγω των πολλών βροχών είχαμε πολλά σταφύλια.

πολλά σταφύλια → άφθονη τροφή για τα πουλιά

πολλή τροφή για τα πουλιά → πολλά πουλιά

Γ. Τα πολλά πουλιά θα καταναλώσουν πολλά σταφύλια και μαζί θα φάνε και τους σπόρους των σταφυλιών. Αυτό θα οδηγήσει σε λιγότερους σπόρους και κατ' επέκταση σε λιγότερα νέα φυτά για να παράγουν σταφύλια. Σαν συνέπεια στο οικοσύστημα θα έχουμε:

λιγότερα νέα φυτά → λιγότερα σταφύλια για τα πουλιά

λιγότερα σταφύλια για τα πουλιά → λιγότερα πουλιά

Δ. Τελικά, θα επέλθει ισορροπία στο οικοσύστημα με τα πουλιά που τρέφονται από τα σταφύλια να επανέλθουν στο φυσιολογικό τους αριθμό.

Στο ίδιο οικοσύστημα διαβιούν και άλλοι οργανισμοί που τρέφονται με πουλιά, όπως είναι τα γεράκια, οι αλεπούδες, οι κουκουβάγιες, τα φίδια κ.ά. Η αύξηση του πλήθους των πουλιών θα οδηγούσε σε αύξηση των επισκέψεων στον αμπελώνα από τα παραπάνω είδη. Αυτό θα οδηγούσε σε περιορισμό των πουλιών και σε σταδιακή ανάκαμψη του αμπελώνα.

Με βάση τα όσα έχουν μέχρι τώρα αναφερθεί να οργανωθεί μια συζήτηση στρογγυλού τραπέζιού με κεντρικό θέμα: *«Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων παραγόντων ενός οικοσυστήματος και πώς αυτοί λειτουργούν ως ρυθμιστικοί μηχανισμοί για την ισορροπία του»*. Οι ομιλητές του στρογγυλού τραπέζιού θα είναι τέσσερις (4) με αντίστοιχους σχολιαστές (4).

Α΄ Φάση Άσκησης: Οι εκπαιδευόμενοι κατανέμονται σε τέσσερις (4) ομάδες. Κάθε ομάδα επιλέγει έναν ομιλητή και έναν σχολιαστή. Αυτή η φάση της άσκησης να διαρκέσει 5 λεπτά.

Β΄ Φάση Άσκησης: Οι ομιλητές και οι σχολιαστές των τεσσάρων (4) ομάδων πρέπει να συντονίσουν -με τα μέλη της ομάδας τους- την εκπόνηση ενός σχεδίου ομιλίας και σχολίων για το θέμα του στρογγυλού τραπέζιού. Η διαδικασία εκπόνησης του σχεδίου να διαρκέσει 15 λεπτά.

Γ΄ Φάση Άσκησης: Οι ομιλητές των τεσσάρων (4) ομάδων καλούνται να παρουσιάσουν συνοπτικά σε 5 λεπτά την ομιλία τους. Οι ομιλίες και των τεσσάρων (4) ομάδων να διαρκέσουν συνολικά 20 λεπτά.

Δ΄ Φάση Άσκησης: Οι σχολιαστές των τεσσάρων (4) ομάδων καλούνται να σχολιάσουν συνοπτικά σε 3 λεπτά τις ομιλίες όλων των ομάδων. Οι σχολιασμοί και των τεσσάρων (4) ομάδων να διαρκέσουν συνολικά 15 λεπτά.

Ως έμβια όντα και εμείς οι άνθρωποι είμαστε συνδεδεμένοι με το περιβάλλον -άμεσο και ευρύτερο- σε ένα αντίστοιχο πλαίσιο αλληλεξαρτήσεων και αλληλεπιδράσεων. Με ένα πολύπλοκο πλέγμα, εμείς και η κοινωνία μέσα στην οποία διαβιούμε συνδεόμαστε με τα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα, αλλά ταυτόχρονα αποτελούμε και μέρος της λύσης τους. Αυτό για να γίνει απαιτεί από εμάς την κατανόηση της λειτουργίας του περιβάλλοντος ως ένα οικοσύστημα της Βιόσφαιρας, ένα σύστημα που καλύπτει την επιφάνεια του πλανήτη και βρίσκεται σε δυναμική ισορροπία. Στην κατεύθυνση αυτή ζητείται από όλους εμάς η στήριξη της ισορροπίας του φυσικού περιβάλλοντος με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξή του.

2.3 Επιχειρηματική Λειτουργία και Περιβαλλοντική Διαχείριση

2.3.1 Η Λειτουργία της Επιχείρησης σε Σχέση με το Περιβάλλον

Καθώς τέσσερις στους πέντε Ευρωπαίους πολίτες ζουν σε αστικές περιοχές, η ποιότητα της ζωής τους και του περιβάλλοντός τους εξαρτάται από το πώς είναι διαμορφωμένες οι πόλεις και πώς αυτές λειτουργούν. Οι πόλεις είναι ο τόπος όπου δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις, πραγματοποιούνται επενδύσεις και δημιουργούνται θέσεις εργασίας και, επομένως, αποτελούν τον τόπο όπου οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνιστώσες της αειφόρου ανάπτυξης είναι πολύ περισσότερο έντονες.

Στο πλαίσιο αυτό, ενεργοποιείται η *Επιχειρηματική Λειτουργία* που περιλαμβάνει την ενασχόληση και την οργάνωση εργασιών και δραστηριοτήτων από τις οποίες προκύπτει το κέρδος για μια επιχείρηση. Αυτή η λειτουργία σχετίζεται με τον εφοδιασμό όλων των αναγκών υλικών, την παραγωγή των προϊόντων, τη διάθεσή τους, καθώς και τη διατήρηση αποθεμάτων. Υπάρχουν όμως και παράγοντες που εμποδίζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα και την επιχειρηματική λειτουργία εν γένει και συνάμα την οικονομική ανάπτυξη, όπως είναι η γραφειοκρατία της δημόσιας διοίκησης, η δυσκολία ίδρυσης νέων επιχειρήσεων, αλλά κυρίως η πολυνομία και η μη προβλεψιμότητα του φορολογικού περιβάλλοντος.

Η λειτουργία όμως κάθε επιχείρησης, ανεξάρτητα από τη δραστηριότητα και το μέγεθός της, οδηγεί και σε περιβαλλοντικές επιπτώσεις, εφόσον χρησιμοποιεί τεχνολογικό εξοπλισμό (ηλεκτρικές συσκευές, ηλεκτρονικούς υπολογιστές κ.ά.), αναλώνει πρώτες ύλες (χαρτί, μελάνι εκτυπωτή, πλαστικά φύλλα κ.ά.), καταναλώνει ενεργειακούς πόρους (φωτισμός, θέρμανση, ψύξη, κ.ά.), όπως και παράγει και διαθέτει απόβλητα, ενδεχομένως θόρυβο κ.ά.

Αυτές οι διαστάσεις της επιχειρηματικής λειτουργίας συνδέουν την επιχείρηση με το περιβάλλον και οδηγούν στην αναγκαιότητα μιας πιο 'πράσινης' λειτουργίας. Με καλό σχεδιασμό αυτή η λειτουργία μπορεί να οδηγήσει και σε σημαντικό οικονομικό όφελος.

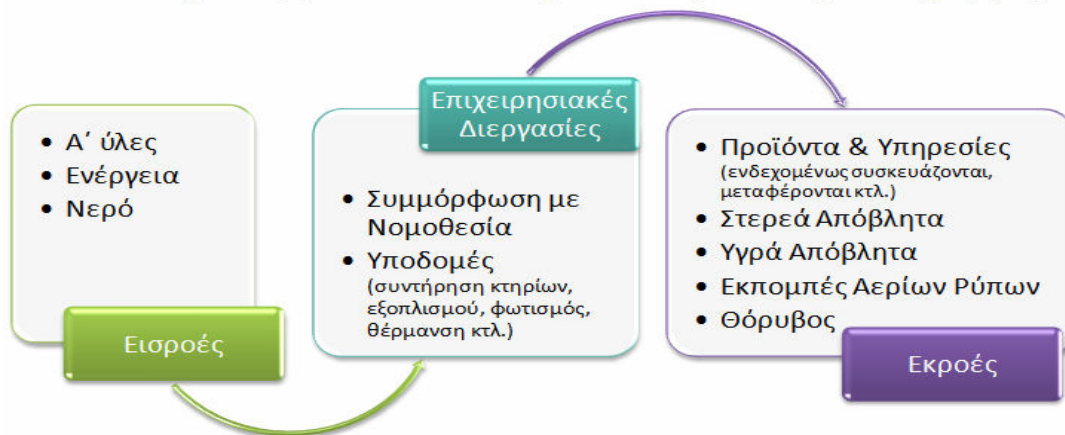
2.3.2 Η Περιβαλλοντική Διαχείριση της Επιχείρησης

Η 'πράσινη' επιχειρηματική λειτουργία μιας επιχείρησης συνίσταται σε μια ευρύτερη θετική στάση της απέναντι στην προστασία του περιβάλλοντος. Αυτό σημαίνει την υιοθέτηση μιας περιβαλλοντικής διαχείρισης από την επιχείρηση στη γενικότερη φιλοσοφία, στην καθημερινότητα της λειτουργίας, όπως και στις διαδικασίες παραγωγής τόσο με τα προϊόντα όσο και με τις υπηρεσίες που αυτή παράγει. Με άλλα λόγια, η *πράσινη επιχείρηση* οδηγείται

στη σταδιακή δόμηση μιας γενικότερης θετικής αντίληψης απέναντι στην προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο των δραστηριοτήτων της.

ΣΧΗΜΑ 7:

Το Σύστημα Περιβαλλοντικών Εισροών – Εκροών σε μία Επιχείρηση

Εξίσου, μια μορφή κοινωνικής επιχειρηματικότητας η οποία είναι εστιασμένη στην προστασία του περιβάλλοντος είναι η πράσινη επιχειρηματικότητα (green entrepreneurship), η οποία εμπνέεται από τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και συμβαδίζει με το οικολογικό κίνημα της εποχής μας. Η ανάγκη για προστασία του περιβάλλοντος και για ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην κατεστημένη νοοτροπία, αλλά και στον τρόπο αντιμετώπισης των ζητημάτων αυτών.

Η αειφόρος ανάπτυξη εμπεριέχει την περιβαλλοντική προστασία ως κομβικό στοιχείο της. Με βάση το δεδομένο αυτό οδηγεί σε μια πιο ολοκληρωμένη αναπτυξιακή προσέγγιση με περιβαλλοντικό προσανατολισμό, αναδεικνύοντας την ανάγκη στις εθνικές και περιφερειακές αρχές να στηρίξουν τους δήμους και τις περιφέρειες στην επίτευξη μιας πιο ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής διαχείρισης σε τοπικό επίπεδο. Βέβαια, οι περιβαλλοντικές προσεγγίσεις περιλαμβάνουν μακροπρόθεσμα στρατηγικά οράματα και συνδέουν διαφορετικές πολιτικές. Αντίστοιχα, όμως στοχοθετούν και νέες κατευθύνσεις για την πράσινη επιχειρηματική πολιτική, όπως:

- Δημιουργία νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και ποιοτικών θέσεων εργασίας στους τομείς της ενέργειας, της διαχείρισης των απορριμμάτων και των νερών, στον αγροδιατροφικό τομέα κ.λ.π.
- Προσαρμογή των επιχειρήσεων στα νέα δεδομένα, ελαχιστοποιώντας τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και ταυτόχρονα κερδίζοντας ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στην παγκόσμια αγορά.

ΣΧΗΜΑ 8: Τομείς Δραστηριοποίησης Πράσινης Επιχειρηματικότητας

Παραδείγματα στα οποία μπορεί να εστιαστεί η ενεργοποίηση της πράσινης επιχειρηματικότητας και που σχετίζονται με το χωρικό σχεδιασμό και την περιβαλλοντική διαχείριση είναι:

- Τα συστήματα ανάκτησης νερού και περιβαλλοντικής προστασίας.
- Η δημιουργία δικτύων υποστήριξης περιοχών Natura με αξιοποίηση της υπάρχουσας τεχνογνωσίας.
- Η εγκατάσταση ψηφιακών δικτύων τηλεσκοπικής παρακολούθησης και προστασίας της φύσης σε ειδικά σημεία ενδιαφέροντος.
- Η σύσταση, λειτουργία και διαχείριση αγροκτημάτων πόλεων.
- Η διαχείριση των περιαστικών δασών.
- Η εστιασμένη βιοκλιματικού χαρακτήρα ανάπτυξη επιλεγμένων κοινόχρηστων σημείων πόλεων, δομημένων χώρων και κτιρίων με σημαντικές ιστορικές, πολιτιστικές κ.ά. χρήσεις.
- Η προώθηση της οικολογικής δόμησης (κατασκευαστική, παραγωγική) με συναφείς δραστηριότητες, όπως βιοκλιματικές εφαρμογές, πράσινα δώματα κ.ά.
- Η εφαρμογή πράσινων παρεμβάσεων σε δημόσια έργα (π.χ. οδικό δίκτυο ή πρανή).
- Η αποκατάσταση τοπίου και η αναδάσωση με πράσινες εναλλακτικές ή μη μεθόδους.
- Η προώθηση αειφορικών τουριστικών επιχειρήσεων (ήπιες μορφές τουρισμού, οικοτουρισμός).
- Η παραγωγή ενέργειας μέσω εταιρειών-μονάδων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Να σημειωθεί ότι η προστασία του περιβάλλοντος -εν γένει- και η οικονομική ανάπτυξη όχι μόνο δεν βρίσκονται σε σχέση ανταγωνιστική, αλλά αποτελούν η μια προϋπόθεση της άλλης. Η οικονομική δραστηριότητα σχεδιάζεται και πραγματοποιείται ερήμην της επάρκειας του οικοσυστήματος που τη φιλοξενεί, στερείται μακροπρόθεσμης προοπτικής και συνεπάγεται όχι μόνο οικολογική αλλά και οικονομική ζημιά, λόγω της αύξησης του κόστους, που έρχεται σαν αποτέλεσμα από την ανεπάρκεια των φυσικών πόρων.

3 Περιβαλλοντική Επιχειρηματικότητα και Οικονομική Ανάπτυξη

Στην Ενότητα αυτή αναδεικνύουμε τη διασύνδεση της επιχειρηματικότητας με την προστασία του περιβάλλοντος, που μαζί δημιουργούν ένα θετικό πλαίσιο για την εμπέδωση και περαιτέρω ανάπτυξη της 'πράσινης' περιβαλλοντικής επιχειρηματικότητας στην οικονομία. Η ίδια προσέγγιση επικεντρώνεται και στην ανάλυση των θετικών αποτελεσμάτων που αποκομίζουμε ως οφέλη από την ενδυνάμωση της ανάπτυξης της περιβαλλοντικής επιχειρηματικότητας. Με βάση τα στοιχεία αυτά, γίνεται αναφορά στην οικονομική κρίση, όπου επιχειρηματολογούμε για τις δυνατότητες που διανοίγονται σε αυτό το δύσκολο περιβάλλον για την ενίσχυση των ευκαιριών για 'πράσινη' περιβαλλοντική επιχειρηματικότητα.

3.1 Περιβαλλοντική Επιχειρηματικότητα και Δυνατότητες Ανάπτυξής της

3.1.1 Η Οριοθέτηση της Περιβαλλοντικής Επιχειρηματικότητας

Η έννοια της *Επιχειρηματικότητας* προέρχεται από το ρήμα 'επιχειρώ', που σημαίνει δραστηριοποιούμαι με ένα συγκεκριμένο στόχο για ένα σύνολο δράσεων και έργων, που θα κινητοποιήσει ανθρώπινους, όπως και οικονομικούς πόρους και μέσα με σκοπό τη διάθεση στην αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών, χωρίς να υπάρχει βεβαιότητα για το τελικό αποτέλεσμα. *Επιχειρηματίας*, αντίστοιχα, ονομάζεται το άτομο το οποίο κινητοποιεί τους απαραίτητους πόρους και τους εκμεταλλεύεται μεθοδικά, προκειμένου να υλοποιήσει μια επιχειρηματική ευκαιρία, όπως αυτός τη διαβλέπει. Αυτός ο άνθρωπος έχει θέληση και αναλαμβάνει ένα συγκεκριμένο επιχειρηματικό ρίσκο, οικονομικό ή προσωπικό, στοχεύοντας σε συγκεκριμένο όφελος, έχοντας όμως τη δυνατότητα να προσαρμόζεται διαρκώς για να μεταβάλλει τις πιθανότητες προς όφελός του.

Η *Περιβαλλοντική ή Πράσινη Επιχειρηματικότητα* είναι πολυδιάστατη, καθώς οριοθετείται από το συνδυασμό της επιχειρηματικότητας με την ορθολογική προστασία του περιβάλλοντος. *Περιβαλλοντική ή Πράσινη Επιχειρηματικότητα* νοείται ως η μορφή οικονομικής δραστηριότητας που, χωρίς η επιχείρηση να παραβλέπει την επιδίωξη του κέρδους ή του οφέλους εν γένει, θέτει την προστασία του περιβάλλοντος και της διαφύλαξης των φυσικών πόρων ευρύτερα στο επίκεντρο της στρατηγικής της.

Το κύριο στοιχείο για την *Περιβαλλοντική ή Πράσινη Επιχείρηση* είναι ότι διατηρεί μια θετική στάση απέναντι στην προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο των δραστηριοτήτων της, καθώς η επιχείρηση αυτή δεν αντιλαμβάνεται το περιβάλλον ως περιοριστικό παράγοντα στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας από τις επιχειρηματικές ευκαιρίες. Συνεπώς, η περιβαλλοντική ή πράσινη επιχείρηση παρέχει εξ ορισμού ποιοτικές υπηρεσίες, που κάνουν τη ζωή των ανθρώπων καλύτερη και υγιέστερη και η δραστηριότητά της συνδέεται άρρηκτα με την ποιότητα, την πιστοποίηση και τη διαφάνεια.²¹

ΑΣΚΗΣΗ 6: Επιχειρηματολογώντας για την Περιβαλλοντική Επιχειρηματικότητα

Με βάση τα όσα έχουν μέχρι τώρα αναφερθεί και αφού μελετήσετε τα παρακάτω οχτώ (8) ερωτήματα, απαντήστε σε αυτά επιλέγοντας την απάντηση Σωστό ή Λάθος.

Ερώτημα 1.

Μια επιχείρηση εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν μεριμνά για τη δραστική βελτιστοποίηση της χρήσης των φυσικών πόρων και την εξοικονόμησή τους.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 2.

Μια επιχείρηση εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν περιορίζει στο ελάχιστο τη φύρα (υπόλοιπα από την παραγωγή), καθώς η φύρα είναι κυριολεκτικά σπατάλη χρημάτων και φυσικών πόρων, χωρίς προστιθέμενη αξία ή χρησιμότητα για τον καταναλωτή.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 3.

Μια επιχείρηση εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν τηρεί την περιβαλλοντική νομοθεσία που θεωρείται δεδομένη, χωρίς να θέτει νέα πρότυπα.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 4.

Μια επιχείρηση εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν στο πλαίσιο της ανακαίνισης των κτιριακών υποδομών της βάζει πράσινη την πρόσοψή της.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 5.

Μια επιχείρηση εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής πολιτικής της σχεδιάζει και υλοποιεί εκτεταμένη επικοινωνιακή προσέγγιση για το 'πρασίνισμα' ενός τομέα της επιχείρησης ή ενός προϊόντος.

Σωστό Λάθος

²¹ Βλ. Οδηγός Πράσινης Επιχειρηματικότητας, Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας (Μο.Κ.Ε.), ΤΕΙ Σερρών, στην ιστοσελίδα http://moke.teiser.gr/docs/odhgos_prasinhs.pdf.

Ερώτημα 6.

Μια επιχείρηση εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν στοχεύει στην αποδοτικότερη κάλυψη των πραγματικών αναγκών του καταναλωτή, εστιάζοντας κυρίως στην παροχή ποιοτικών υπηρεσιών.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 7.

Μια επιχείρηση εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν το επενδυτικό της πρόγραμμα επικεντρώνεται σε μακροπρόθεσμους στόχους για την προστασία και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, όπου και όποτε αυτό απειλείται.

Σωστό Λάθος

Ερώτημα 8.

Μια επιχείρηση εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν λαμβάνει περιβαλλοντικά μέτρα περιστασιακά ή αποσπασματικά για να διατηρήσει την πιστοποίησή της στο πλαίσιο της «εταιρικής κοινωνικής ευθύνης».

Σωστό Λάθος

(Μετά την ολοκλήρωση της άσκησης αυτής να επιλεγούν οχτώ εκπαιδευόμενοι ένας για κάθε ερώτημα, ο οποίος να αναπτύξει τις απόψεις του για 2-3 λεπτά μέσα στην τάξη.)

3.1.2 Οι Δυνατότητες Ανάπτυξης της Περιβαλλοντικής Επιχειρηματικότητας

Η επέκταση της έννοιας της επιχειρηματικότητας έχει ξεπεράσει την κλασική αντίληψη της δημιουργίας μιας επιχείρησης και περιλαμβάνει πλέον επιχειρήσεις και οργανισμούς όλων των τύπων και μορφών. Κατά συνέπεια, η επιχειρηματικότητα λαμβάνει χώρα σε νέες επιχειρήσεις, όσο και σε παλιές, σε επιχειρήσεις ιδιωτικές, μη κερδοσκοπικές, ακόμα και σε επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα, σε όλα τα γεωγραφικά σημεία, σε όλα τα στάδια ανάπτυξης μιας χώρας, ανεξάρτητα της πολιτικής κατάστασης που επικρατεί.

Σε ένα επιχειρηματικό περιβάλλον που αναζητά αποδόσεις σε επενδύσεις μεσαίου και μεγάλου μεγέθους, η *Περιβαλλοντική ή Πράσινη Επιχειρηματικότητα* κερδίζει ολοένα έδαφος και αναπτύσσεται συνεχώς. Οι επενδύσεις σε εταιρικά σχήματα -για *Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, για Εξοικονόμηση Ενέργειας, για Ορθολογική Διαχείριση Αποβλήτων και Νερού, για Πράσινη Χημεία, για Πράσινες Μεταφορές, για Κοινοπραξίες Βιολογικών Καλλιεργειών, για Οικοτουριστικές Μονάδες μεσαίας ή μεγάλης κλίμακας, για Τυποποίηση και Συσκευασία*

Βιολογικών Αγροτικών Προϊόντων κ.ά. - έχουν αποσπάσει το έντονο ενδιαφέρον των μεσαίων και μεγάλων επενδυτών.

Αυτό είναι βέβαιο και αποτέλεσμα της αποδεδειγμένης αποδοτικότητας των επενδύσεων αυτών. Το γεγονός αυτό φαίνεται και από την άνθηση του κλάδου με τα μεσαία και μεγάλης κλίμακας έργα που έχουν υλοποιηθεί και συνεχίζουν να υλοποιούνται την τελευταία περίοδο. Για παράδειγμα αναφέρουμε τα φωτοβολταϊκά και τα αιολικά πάρκα, τις οικοτουριστικές και αγροτουριστικές μονάδες, τις εταιρείες επεξεργασίας βιολογικών προϊόντων κ.ά.

Υπάρχει βέβαιο μια γενικότερη αίσθηση ότι η σημερινή φιλοσοφία και η προσέγγιση του τρόπου διαβίωσής μας επιβαρύνει το περιβάλλον. Αυτό φαίνεται ότι αρχίζει να αλλάζει σταδιακά και κατά συνέπεια να προκαλεί ήδη σοβαρές ανακατατάξεις και μεταβολές σε επιχειρηματικούς τομείς, όπως τα συστήματα θέρμανσης - ψύξης, τα προϊόντα καθαρισμού, τα είδη διατροφής, τα είδη ένδυσης και υπόδησης, κ.ά. Στην κατεύθυνση αυτή, η περιβαλλοντική ή πράσινη επιχείρηση προσφέρει μια πλειάδα από ευκαιρίες μέσα από την ενεργοποίηση της δραστηριότητάς της. Για παράδειγμα, τα καταστήματα βιολογικών και παραδοσιακών προϊόντων αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα της εποχής, όπως και τα περιβαλλοντικά προϊόντα καθαρισμού.

Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες μιας περιβαλλοντικής ή πράσινης επιχείρησης έχουν ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος και αντίστοιχα τη μείωση του αντίκτυπου των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε αυτό. Παράλληλα, συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση και συνειδητοποίηση του κοινού για τον περιβαλλοντικό πλούτο και την ανάγκη προστασίας του. Ο ορισμός των «*πράσινων προϊόντων*» είναι το σημείο που πρέπει να θέσει σε λειτουργία ο επιχειρηματίας, προκειμένου να εκμεταλλευτεί τις επιχειρηματικές ευκαιρίες που διανοίγονται και για τον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Τέτοιες μπορεί να είναι οι περιβαλλοντικές επιχειρήσεις που θα εξειδικεύονται σε παροχή υπηρεσιών εξοικονόμησης πόρων, σε παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, στην παραγωγή και πώληση βιολογικών αγροτικών προϊόντων, στην ανακύκλωση απορριμμάτων, στην εμπορική προώθηση προϊόντων που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον κ.ά.²²

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 5: Δίνοντας Νέα Ζωή στα Σκουπίδια²³

Μια μικρή ομάδα ανθρώπων, η οποία απαρτίζεται από αρχιτέκτονες, τεχνίτες, σχεδιαστές και καλλιτέχνες, δημιούργησαν στη Θεσσαλονίκη την ομάδα «*Scoora Upcycling*». Ο όρος αυτός,

²² Βλ. Εγχειρίδιο Πράσινης Επιχειρηματικότητας EOMMEX, σ.σ. 28-30, και 32-34.

²³ Βλ. για περισσότερα την ιστοσελίδα, <http://www.upcycling.gr/>.

Scoora, σημαίνει στα αγγλικά 'σηκώνω' – 'αδειάζω', ενώ στα ελληνικά σημαίνει 'σκούπα', το **Upcycling** σημαίνει να μαζεύεις σκουπίδια ή πράγματα που θα κατέληγαν πιθανότατα σε μια χωματερή και να τα αναβαθμίζεις σε ίσης ή και ανώτερης χρηστικής και εικαστικής αξίας αντικείμενα.

Με αυτή τη φιλοσοφία, η νεοσύστατη ομάδα «Scoora Upcycling» δίνει ένα νέο κύκλο ζωής σε οποιοδήποτε αντικείμενο θα πήγαινε για πέταμα αλλάζοντάς του τη χρήση και χωρίς να σπαταληθεί καθόλου ενέργεια. Ως πρώτη ύλη χρησιμοποιούν κυρίως σκουπίδια από μεγάλες επιχειρήσεις, που αποτελούν φύρα για αυτές.

Το τελικό τους αποτέλεσμα είναι εντυπωσιακό, αφού μετατρέπουν:

- Σιδερένια βαρέλια σε πολυθρόνες.
- Μεγάλους χαρτοσωλήνες σε καναπέδες.
- Κουτάκια σπρέι, κάδους πλυντηρίων και μπουκάλια μύρας σε φωτιστικά.
- Παλιές βαλίτσες σε άνετες καρέκλες.
- Λάστιχα και διαφημιστικά μπάνερ σε τσάντες και κοσμήματα.

Ερωτήσεις για περαιτέρω στοχασμό:

1. Θα μπορούσε το παράδειγμα αυτό της Ομάδας του «Scoora Upcycling» να ακολουθηθεί και από άλλες ομάδες στη χώρα μας;
2. Σε τι αντικείμενα πιστεύετε ότι οι άλλες ομάδες θα μπορούσαν να μιμηθούν την ομάδα «Scoora Upcycling»;
3. Έχετε κάποιο παράδειγμα ελληνικής ή άλλης ομάδας που έχει λάβει τέτοιου τύπου πρωτοβουλίες;

(Με συντονισμό από τον εκπαιδευτή να γίνει συζήτηση για 3-5 λεπτά για κάθε ερώτημα μέσα στην τάξη.)

3.2 Οφέλη από την Ανάπτυξη της Περιβαλλοντικής Επιχειρηματικότητας

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που έχουν λάβει διεθνείς διαστάσεις και ειδικότερα οι επιπτώσεις από τις κλιματικές αλλαγές ανέδειξαν την περιβαλλοντική - πράσινη επιχειρηματικότητα ως κομβική προτεραιότητα για την περιβαλλοντική - πράσινη ανάπτυξη. Να σημειώσουμε όμως ότι σε σχέση με τη συμβατική, η περιβαλλοντική - πράσινη επιχειρηματικότητα έχει τεράστιο ηθικό, αλλά και συγκριτικό πλεονέκτημα, καθώς αποτελεί το υπόβαθρο για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η Περιβαλλοντική - Πράσινη Επιχειρηματικότητα συνδυάζει:

- Την περιβαλλοντική ευαισθησία με την οικοπροστασία,
- Την παραγωγή 'πράσινων' προϊόντων χωρίς επιβάρυνση του περιβάλλοντος,
- Την παροχή 'πράσινων' υπηρεσιών με φιλοπεριβαλλοντική φιλοσοφία,
- Την ανάπτυξη της απασχόλησης με τη δημιουργία φιλοπεριβαλλοντικών θέσεων εργασίας,
- Την αναδιανομή του παραγόμενου εισοδήματος προς όφελος του περιβάλλοντος,
- Τον περιορισμό της σπατάλης των φυσικών πόρων,
- Τη διεύρυνση των πρακτικών ανακύκλωσης υλικών,
- Την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας,
- Την αισθητή αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στην πόλη,
- Τη δημιουργία νέων μορφών λειτουργίας στον αγροτικό τομέα,
- Την αναθεώρηση σειράς κατεστημένων προσεγγίσεων στον τομέα της χρήσης και της κατανάλωσης (μέσω ανακύκλωσης, εξοικονόμησης, ολικής διαχείρισης κ.ά.).

Όλα τα παραπάνω στοιχεία μετατρέπουν σε απαραίτητο μέγεθος την *Περιβαλλοντική Οργάνωση των Επιχειρήσεων*. Ελάχιστες μέχρι τώρα ελληνικές βιομηχανίες, ενώ αρκετές θυγατρικές πολυεθνικών επιχειρήσεων διαθέτουν κάποια οργάνωση σε συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και βέλτιστων περιβαλλοντικών πρακτικών. Η περιβαλλοντική οργάνωση αυτή των επιχειρήσεων συνίσταται στα παρακάτω:

- την υιοθέτηση από τη διοίκηση των διαδικασιών βέλτιστων πρακτικών και στόχων για το περιβάλλον,
- την ύπαρξη στελέχους ή ομάδας που να ασχολείται μερικώς ή καθολικά με θέματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και δράσεων,
- την τήρηση αρχείου νομοθεσίας και πρακτικών οδηγιών συμμόρφωσης με αυτή,
- την καταγραφή και τακτική αναθεώρηση ισοζυγίων υλικών, ενέργειας και παραγόμενων ρύπων,
- τη χαρτογράφηση σημείων εκπομπών ρύπων και αποθήκευσης υλικών,
- την ύπαρξη οδηγιών και οργάνωσης για περιστατικά έκτακτης ανάγκης, ειδικά στην κατεύθυνση αποφυγής ανθρώπινων απωλειών και περιβαλλοντικών καταστροφών,
- την εκπαίδευση του προσωπικού της επιχείρησης σε όλα τα επίπεδα για την εμπέδωση της συγκεκριμένης φιλοπεριβαλλοντικής φιλοσοφίας,
- τη δυνατότητα εκτέλεσης εσωτερικών περιβαλλοντικών ελέγχων για την τήρηση των κανόνων που έχουν προβλεφθεί.

Στην παραπάνω λογική, αναφέρονται και οδηγούν τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης ISO 14001 και EMAS (κανονισμός ΕΕ 1836/93), όπως έχει ήδη προαναφερθεί. Να διευκρινισθεί, βέβαια, ότι όπως οι μεγάλες επιχειρήσεις -με τον ίδιο τρόπο και σε αντίστοιχο βαθμό- και οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) μπορούν να ωφεληθούν από την εφαρμογή μιας αντίστοιχης τακτικής υιοθέτησης περιβαλλοντικής στρατηγικής.²⁴

Υπάρχουν βέβαια και πλευρές που υποστηρίζουν ότι την πράσινη επιχειρηματικότητα την κινεί αυτό που κινεί κάθε επιχειρηματικότητα, δηλαδή το κέρδος. Αντίστοιχα, όμως, και η έννοια της 'εταιρικής κοινωνικής ευθύνης' είναι αυτή που κερδίζει διαρκώς έδαφος για την επανεπένδυση των επιχειρήσεων στην κοινωνία, στην κατεύθυνση της βελτίωσης της εταιρικής τους εικόνας. Παράλληλα, επεκτείνεται η πεποίθηση ότι τα κράτη θα αναγκαστούν στο μέλλον να επενδύσουν ακόμη περισσότερο προς την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών, ενισχύοντας περισσότερες 'πράσινες' δημόσιες επενδύσεις, όπως ήδη γίνεται στον τομέα της υγείας, της παιδείας και της κοινωνικής ασφάλισης.

Η αναγκαιότητα αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων επιβάλλει και τη συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε δράσεις που διαμορφώνουν το κατάλληλο θεσμικό περιβάλλον για την πράσινη επιχειρηματικότητα. Το κράτος λοιπόν και η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορούν μέσα από την επένδυση σε δημόσια αγαθά να ενισχύσουν και να δημιουργήσουν καινούργιες αγορές για πράσινα αγαθά και υπηρεσίες. Η τάση αυτή θα οδηγήσει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις να ενισχύσουν οικονομικά, με τη σειρά τους, περιβαλλοντικές δράσεις μέσω της 'κοινωνικής εταιρικής ευθύνης', δίνοντας την ευκαιρία σε άλλες μικρότερες επιχειρήσεις να δημιουργήσουν θέσεις απασχόλησης.²⁵

ΑΣΚΗΣΗ 7: Τα Οικονομικά Οφέλη από τη Δημιουργία Μιας 'Πράσινης Επιχείρησης'

Με βάση τα όσα έχουν μέχρι τώρα αναφερθεί και αφού μελετήσετε τα παρακάτω οκτώ (8) ερωτήματα, απαντήστε σε αυτά επιλέγοντας την απάντηση Μείωση ή Αύξηση.

Ερώτημα 1.

Τι επιπτώσεις υπάρχουν στο λειτουργικό κόστος μιας επιχείρησης με περιβαλλοντική στρατηγική μέσα από τη χρήση εργαλείων και πρακτικών εξοικονόμησης ενέργειας, όπως είναι η χρήση λαμπτήρων χαμηλής κατανάλωσης, η εξοικονόμηση νερού, ο βιοκλιματικός σχεδιασμός των κτιριακών υποδομών κ.ά.;

Μείωση Αύξηση (Λειτουργικού Κόστους)

Ερώτημα 2.

²⁴ Βλ. άρθρο "Οι ΜΜΕ και το Περιβάλλον", στον ιστότοπο http://ec.europa.eu/environment/sme/index_en.htm.

²⁵ Βλ. άρθρο Τακτικός, Β. "Η Πράσινη Επιχειρηματικότητα ως μακρόπνοη λύση για την οικοπροστασία και την πράσινη ανάπτυξη", στον ιστότοπο <http://diktyon.wordpress.com/2008/12/04/>.

Ποιο φαινόμενο παρατηρούμε με τις δαπάνες ανάπτυξης και παραγωγής ενός προϊόντος ή υπηρεσίας, όταν έχουμε μείωση του λειτουργικού κόστους σε μια επιχείρηση που εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική;

Μείωση Αύξηση (Δαπανών Ανάπτυξης και Παραγωγής)

Ερώτηση 3.

Σε ποιο βαθμό οφείλει μια Μικρο-Μεσαία Επιχείρηση (ΜΜΕ) να διαθέτει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της σε μειωμένες και πιο ανταγωνιστικές τιμές στον καταναλωτή, όταν υπάρχει μείωση του λειτουργικού κόστους της, εξαιτίας της περιβαλλοντικής στρατηγικής που εφαρμόζει;

Μείωση Αύξηση (Τιμών προς τον Καταναλωτή)

Ερώτημα 4.

Είναι πραγματικότητα το γεγονός ότι τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες μιας επιχείρησης που εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική διατίθενται σε μειωμένες και πιο ανταγωνιστικές τιμές, εκτός εάν η επιχείρηση αυτή έχει μονοπωλιακό χαρακτήρα;

Μείωση Αύξηση (Τιμών από Επιχείρηση με Μονοπωλιακό Χαρακτήρα)

Ερώτημα 5.

Ποια είναι η επίπτωση στις τιμές των οικολογικών προϊόντων όταν η καταναλωτική ζήτηση αποτελεί ισχυρό κίνητρο με πολλαπλασιαστικά οφέλη για μια Μικρο-Μεσαία Επιχείρηση (ΜΜΕ), γεγονός που ενισχύει τις περιβαλλοντικές επιδόσεις της;

Μείωση Αύξηση (Περιβαλλοντικών Επιδόσεων)

Ερώτημα 6.

Τι τάση παρατηρείται στη δημιουργία νέων επιχειρηματικών - εμπορικών ευκαιριών για τη διάθεση του παραγόμενου οικολογικού προϊόντος ή την παροχή της οικολογικής υπηρεσίας;

Μείωση Αύξηση (Επιχειρηματικών - Εμπορικών Ευκαιριών)

Ερώτημα 7.

Παρατηρούμε ότι υπάρχει η τάση για αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των οικονομικών δυνατοτήτων και των αναπτυξιακών κινήτρων που παρέχονται από το κράτος και την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσα από τις εθνικές και κοινοτικές χρηματοδοτήσεις για τις επιχειρήσεις που αξιοποιούν τις νέες εμπορικές ευκαιρίες.

Μείωση Αύξηση (Αξιοποίηση Δυνατοτήτων και Κινήτρων)

Ερώτημα 8.

Ισχύει το γεγονός ότι η εικόνα μιας επιχείρησης που εφαρμόζει επιτυχημένη περιβαλλοντική στρατηγική όταν εφαρμόζει περιβαλλοντικά μέτρα στο πλαίσιο της «εταιρικής κοινωνικής ευθύνης» βελτιώνεται σταθερά προς τους καταναλωτές της;

Μείωση Αύξηση (Εικόνα Επιχείρησης προς Καταναλωτές)

(Μετά την ολοκλήρωση της άσκησης αυτής να επιλεγούν οχτώ εκπαιδευόμενοι ένας για κάθε ερώτημα, ο οποίος να αναπτύξει τις απόψεις του για 2-3 λεπτά μέσα στην τάξη.)

3.3 Οικονομική Κρίση ως Ειδικό Πλαίσιο για την Περιβαλλοντική Επιχειρηματικότητα

Η οικονομική κρίση έχει κάνει τις επιχειρήσεις να ανακαλύψουν τα όρια της αντοχής τους. Αυτή η κρίση οδηγεί τις περισσότερες πρόσωπο με πρόσωπο με τις χρόνιες αδυναμίες τους, που πρέπει τώρα να αντιμετωπίσουν, όπως και να βρουν και λύσεις ωφέλιμες για την επιβίωσή τους. Ήδη ένα μέρος από τις επιχειρήσεις έχει αντιδράσει έγκαιρα αποκόπτοντας σταδιακά μη αποδοτικές δραστηριότητες, μειώνοντας το λειτουργικό κόστος, διαμορφώνοντας ένα θετικό περιβάλλον για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους στις διεθνείς αγορές -εκεί όπου υπάρχει ζήτηση. Ήδη μάλιστα οι πιο διορατικές εξ αυτών ανακαλύπτουν ευκαιρίες στο ευρύτερο περιβάλλον των ανακατατάξεων που δημιουργεί η κρίση.

Βέβαια, η οικονομική κρίση που εκδηλώνεται σήμερα έρχεται να συναντήσει την περιβαλλοντική κρίση που βιώνει η παγκόσμια κοινότητα την τελευταία χρονική περίοδο. Η οικονομική κρίση εξίσου αναδεικνύει το γεγονός ότι δεν μπορούμε να δούμε το περιβάλλον αποκομμένο από την οικονομία.

Με ιδιαίτερη ευαισθητοποίηση, ο καταναλωτής σήμερα λόγω της οικονομικής κρίσης μετρά πλέον τα χρήματά του, αλλά ψάχνει τρόπους να ικανοποιήσει τις ίδιες ανάγκες με πιο έξυπνες λύσεις. Μειώνει τις αγορές του, αλλά και στρέφεται σε πιο οικονομικά προϊόντα, διατηρώντας όμως υψηλές ποιοτικές απαιτήσεις και καταναλώνοντας προϊόντα και υπηρεσίες φιλικές προς το περιβάλλον. Οι πολίτες καταναλωτές αντιλαμβάνονται την πράσινη επιχειρηματικότητα ως εναλλακτική αγορά για κατανάλωση, καθώς έχει αυξηθεί η ζήτηση σε πράσινα προϊόντα και υπηρεσίες.

Την ίδια στιγμή, οι οικονομικοί παράγοντες και το χρηματοπιστωτικό σύστημα αντιλαμβάνονται αντίστοιχα την *Περιβαλλοντική - Πράσινη Επιχειρηματικότητα* ως νέο πεδίο για επενδύσεις και οικονομικά οφέλη. Εξίσου, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις βρίσκουν στην πράσινη επιχειρηματικότητα εκείνες τις εναλλακτικές δημιουργικές προτάσεις για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που δημιουργούσαν και συσώρευαν οι ρυπογόνες επιχειρήσεις.

Η προσέγγιση στην οικολογική διάσταση συμβάλλει στην καινοτομία που προστάζει η εποχή. Για το λόγο αυτό, τα πεδία ανάπτυξης στα οποία κινείται η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η οικοδιαχείριση του νερού, η ανακύκλωση στερεών και υγρών αποβλήτων, οι επενδύσεις για το πράσινο στο αστικό περιβάλλον, τα οικολογικά - βιοκλιματικά κτίρια, τα βιολογικά αγροτικά προϊόντα, η περιβαλλοντική προσέγγιση της γεωργικής παραγωγής κ.ά.²⁶

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 4:

Τα Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικής Ένδειξης

Χαρακτηριστικό παράδειγμα πράσινων επιχειρήσεων -που ενσωματώνουν όλα τα απαραίτητα περιβαλλοντικά στοιχεία- είναι αυτές που τυποποιούν και συσκευάζουν προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.) και Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.). Στις περιπτώσεις των επιχειρήσεων αυτών, η τήρηση συγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων και ποιοτικών προδιαγραφών αποτελεί κομβική προϋπόθεση.

Αντίστοιχα, η φροντίδα για τη μη απόκλιση από την τοπική παράδοση κατέχει σημαντικό ρόλο για τα προϊόντα αυτά, καθώς είναι συνυφασμένη με την ποιότητα των τροφίμων, με την τοπική ποιότητα ζωής, συνδέεται με το περιβάλλον, με την προσαρμογή στο περιβάλλον παραγωγής και διαβίωσης των ανθρώπων, συνδέεται επίσης και με την ταυτότητα των τοπικών κοινωνιών και του τοπικού περιβάλλοντος.

Για το λόγο αυτό, η επιχειρηματικότητα που συνδέεται με τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.) και τα Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.) παρουσιάζει ιδιαίτερα μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης στη χώρα μας, καθώς υπάρχει μεγάλο απόθεμα ανάδειξης τέτοιου τύπου προϊόντων σε όλες τις περιοχές της χώρας.

Ερωτήσεις για περαιτέρω στοχασμό & αυτοαξιολόγηση:

1. Ενδείκνυται η ενασχόληση με την επιχειρηματικότητα που συνδέεται με τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης και τα Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης για την προστασία του περιβάλλοντος;
2. Πιστεύετε ότι οι τοπικές κοινωνίες είναι έτοιμες να στηρίξουν τις πράσινες επιχειρηματικές δραστηριότητες που συνδέονται με τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης και τα Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα και την τοπική παράδοση και ιστορία;
3. Έχετε υπόψη σας περιπτώσεις πράσινων επιχειρήσεων που συνδέονται με προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης και Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης;

²⁶ Βλ. Πρακτικά 5^{ης} Διημερίδας Επιχειρηματικότητας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, στην ιστοσελίδα http://kallithea.hua.gr/epixeirein/dihmerida5/5files/loannis%20Zisis_Keimeno%20Eisigisis.pdf.

(Με συντονισμό από τον εκπαιδευτή να γίνει συζήτηση για 5-7 λεπτά για κάθε ερώτημα μέσα στην τάξη.)

Σε ό,τι όμως αφορά την κατεύθυνση της οικονομικής πολιτικής και την πράσινη επιχειρηματικότητα, παρά την αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και τη ζήτηση σε πράσινα προϊόντα και υπηρεσίες, παρά τις νέες τεχνολογίες που εξασφαλίζουν την αειφόρο ανάπτυξη και πολλές φορές με φθηνότερο κόστος των πρώτων υλών της, το συνολικό μέγεθος της πράσινης επιχειρηματικότητας παραμένει σε συγκριτικά χαμηλά επίπεδα.

Ο ρόλος της πράσινης επιχειρηματικότητας επιβεβαιώνεται με την ίδρυση επιχειρήσεων με διακριτή περιβαλλοντική παρουσία και δράση, με την οποία βελτιώνουν την εικόνα τους και τη σχέση τους με τις κοινωνικές ομάδες. Η ανάγκη λοιπόν για πράσινη οικονομία και επιχειρηματικότητα προτείνεται πανευρωπαϊκά και όχι μόνο εθνικά, ως η δράση εκείνη που μπορεί να προσφέρει στην Ευρώπη επιτυχία σε τρεις ταυτόχρονους στόχους:

- Αύξηση του ΑΕΠ και των Εξαγωγών
- Μείωση της Ανεργίας μέσω Επενδύσεων
- Αειφορία - Προστασία του Περιβάλλοντος

Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί μια σειρά μέτρων για το κλίμα και την ενέργεια που δημιουργούν μεγάλες ευκαιρίες για επενδύσεις, τεχνολογική καινοτομία, και απασχόληση. Οι επενδύσεις που γίνονται στις καθαρές τεχνολογίες, με αειφόρο χρήση πόρων και εξοικονόμηση ενέργειας, είναι οικονομικά πιο αποτελεσματικές και αποδοτικές, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας και δίνοντας στην ευρωπαϊκή βιομηχανία μια πολύ ισχυρή θέση στο διεθνή ανταγωνισμό.²⁷

ΑΣΚΗΣΗ 8: Τα Οφέλη από τις Πράσινες Επιχειρήσεις που Παράγουν ή Τυποποιούν Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικής Ένδειξης

Στη χώρα μας είχαν μέχρι το Δεκέμβριο του 2012 καταχωρηθεί 96 συνολικά ονομασίες προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προϊόντων Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ), εκ των οποίων οι 70 ονομασίες αφορούν προϊόντα ΠΟΠ και οι 26 ονομασίες αφορούν προϊόντα ΠΓΕ. Συγκεκριμένα, έχουν καταχωρηθεί 27 ονομασίες για ελαιόλαδα, 21

²⁷ Βλ. άρθρο “Η Πράσινη Επιχειρηματικότητα: Διέξοδος για την Αντιμετώπιση της Οικονομικής Κρίσης”, στις 15/04/2009, στον ιστότοπο <http://www.emetris.gr/index.php?option=com>.

για τυριά ΠΟΠ, 28 για φρούτα - λαχανικά - ξηρούς καρπούς, 11 για επιτραπέζιες ελιές, 2 για κρέατα ΠΟΠ και 7 για άλλα προϊόντα, όπως για παράδειγμα ο Κρόκος Κοζάνης.

Στο πλαίσιο της παρούσας άσκησης καλούνται οι εκπαιδευόμενοι σε ομάδες ανά δύο (2) άτομα να αναζητήσουν μια επιχείρηση που να παράγει ή να αξιοποιεί τοπική παραγωγή, να τυποποιεί ή να συσκευάζει ένα προϊόν με Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης, το οποίο να αποτελεί παράλληλα προϊόν Πιστοποιημένης Βιολογικής Καλλιέργειας.

Στη συνέχεια να καταγράψουν σε ένα κείμενο 450-500 λέξεων (3-4 σελίδες) με τη μορφή μικρής εργασίας τα θετικά στοιχεία που προκύπτουν από την Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης και την Πιστοποίηση Βιολογικής Καλλιέργειας. Συγκεκριμένα δε τα παρακάτω:

- την ταυτότητα της εταιρείας,
- τα στοιχεία του προϊόντος,
- τα οφέλη που αποκομίζουν οι καλλιεργητές του προϊόντος,
- την υπεραξία που συσσωρεύεται για τους επιχειρηματίες που συνδέονται με το προϊόν (τυποποίηση, συσκευασία, προώθηση, πώληση),
- την ποιότητα που παρέχεται στους καταναλωτές του προϊόντος, και
- τη σημασία των προϊόντων αυτών για την ιστορία, το λαϊκό πολιτισμό, την παράδοση, και την τοπική κοινωνία συνολικά.

(Οι ομάδες ανά δύο να καταγραφούν από τον εκπαιδευτή και τα κείμενα να παραδοθούν στην επόμενη συνάντηση. Από τα κείμενα αυτά, να επιλεγούν οι εργασίες τριών ομάδων - κατά προτίμηση σε διαφορετικά προϊόντα- για να παρουσιαστούν στους εκπαιδευόμενους με 5 λεπτά για κάθε εργασία μέσα στην τάξη.)

Οι νέες ανάγκες που είναι συναφείς με τη νέα ζήτηση είναι συνυφασμένες με τα νέα επαγγέλματα, με τα επαγγέλματα της πράσινης οικονομίας και της αειφορικής ανάπτυξης. Είναι τα επαγγέλματα αυτά που με μια περιβαλλοντική προσέγγιση και στόχευση έρχονται να καλύψουν την κοινωνική συνοχή με τις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούν είτε για τους επιχειρηματίες, είτε για τους συνεργάτες τους στις επιχειρήσεις αυτές.

Η οικονομική κρίση δημιουργεί ένα νέο πλαίσιο για την επιχειρηματικότητα πιο δύσκολο για κάποιους, αλλά με δυνατότητες που παρουσιάζονται για νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Εκεί όπου υπάρχει μια κρίση, υπάρχει πάντα και μια ευκαιρία. Απλά στην ευκαιρία που δίνεται στους νέους επιχειρηματίες, οι δυνατότητες που τους προσφέρονται μπορεί να διευρυνθούν αν ακολουθήσουν παράλληλα και την περιβαλλοντική προσέγγιση.

Αυτή η κατεύθυνση οδηγεί σε νέους ορίζοντες για μια νέα ποιότητα ζωής, που υποστηρίζονται όμως από το ρόλο της ευαισθητοποίησης για το περιβάλλον και την κοινωνία, με σωστή πληροφορία και εξειδικευμένη γνώση.

4 Επιχειρηματικός Σχεδιασμός και Ενσωμάτωση Περιβαλλοντικών Δράσεων

Στην Ενότητα αυτή γίνεται αναφορά στον επιχειρηματικό σχεδιασμό, που ενσωματώνει πρόγραμμα με περιβαλλοντικές δράσεις ξεκινώντας με παραδείγματα επιχειρηματικού σχεδίου (business plan), που αξιοποιεί ιδέες με πράσινο προσανατολισμό. Η ανάλυση επικεντρώνεται ειδικότερα στη μέθοδο εκπόνησης σχεδίου περιβαλλοντικής δράσης και πώς αυτό υλοποιείται πρακτικά στο πλαίσιο μιας επιχείρησης. Εστιάζοντας στη λειτουργία μιας πράσινης επιχείρησης και στην τήρηση των αναφερόμενων στην περιβαλλοντική δήλωσή της, θα γίνουν αναφορές και στις απαιτήσεις δημοσιοποίησης των στοιχείων περιβαλλοντικής επίδοσης.

4.1 Επιχειρηματικό Σχέδιο για Αξιοποίηση Ιδεών με Πράσινο Προσανατολισμό

Ο *επιχειρηματίας* πριν λάβει δεσμευτικές αποφάσεις για τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης, αλλά και πριν προχωρήσει σε αλλαγές σε μια εν λειτουργία επιχείρηση, είναι σκόπιμο να εκπονήσει ένα *Επιχειρηματικό Σχέδιο (Business Plan)*, στο οποίο θα προβλέπει και την αξιοποίηση καινοτόμων ιδεών. Το σχέδιο αυτό αποτελεί μια πρακτική που βοηθά τον επιχειρηματία να επικεντρώσει την προσοχή του στην εφαρμογή των κατάλληλων στρατηγικών, που θα οδηγήσουν στην υλοποίηση των ιδεών αυτών. Οι στρατηγικές αυτές είναι ακόμη πιο προσαρμοσμένες όταν έχουν περιβαλλοντικό - πράσινο προσανατολισμό.

Η σύλληψη της επιχειρηματικής ιδέας όμως παραμένει το πιο κρίσιμο βήμα στην έναρξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Να σημειωθεί εδώ ότι η επιχειρηματική ιδέα είναι υλοποιήσιμη μόνο αν διατυπωθεί και οργανωθεί με τον κατάλληλο τρόπο. Το επιχειρηματικό σχέδιο όμως είναι αυτό που δίνει τη δυνατότητα στον εμπνευστή της ιδέας να διατυπώσει και παρουσιάσει τον τρόπο υλοποίησής της σε βιώσιμη και κερδοφόρα επιχειρηματική δραστηριότητα.

Το Επιχειρηματικό Σχέδιο (Business Plan) είναι ένα έγγραφο -μια γραπτή έκθεση- που περιγράφει τη φιλοσοφία, την άσκηση και τον τρόπο διαχείρισης μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας, που η σωστή της λειτουργία θα αποφέρει συγκεκριμένα οφέλη -συνήθως οικονομικά- σε μια συγκεκριμένη μελλοντική περίοδο. Ως συγκεκριμένο διάστημα μπορούμε να θεωρήσουμε το πρώτο έτος δραστηριοποίησης μιας νεοσύστατης επιχείρησης, τα πέντε πρώτα χρόνια ζωής μιας εταιρείας ή ολόκληρη τη διάρκεια ζωής ενός συγκεκριμένου έργου.

Η έννοια δραστηριότητα, αντίστοιχα, αναφέρεται στη λειτουργία μιας νέας ή μιας ήδη υφιστάμενης επιχείρησης και εστιάζεται σε μια συγκεκριμένη δραστηριότητα ή σε ολόκληρο το φάσμα των εργασιών της. Αφορά δε εμπορική επιχείρηση ή φιλανθρωπικό ίδρυμα ή μη-κερδοσκοπικό οργανισμό.

Το *Επιχειρηματικό Σχέδιο (Business Plan)* έχει πολλές χρήσεις και είναι απαραίτητο:

- για να δηλώσει ο επιχειρηματίας τη στρατηγική που θα ακολουθήσει,
- για την αναζήτηση και προσέλκυση επενδυτών από τους επιχειρηματίες,
- για να αναγνωρίσουν οι επενδυτές τις καινοτόμες, ενδιαφέρουσες και προσοδοφόρες προτάσεις που θα χρηματοδοτήσουν, και οπωσδήποτε
- για να δημιουργηθεί ένας οδηγός ανάπτυξης της δραστηριότητας της επιχείρησης.

Πέντε (5) είναι τα κύρια ερωτήματα, που πρέπει να είναι σε θέση να απαντήσει ο επιχειρηματίας, για να συντάξει σωστά το Επιχειρηματικό Σχέδιό του:

-Πού είμαστε τώρα και ποιο είναι το σημείο εκκίνησης της επιχείρησης;

-Ποιο είναι το όραμα και η στρατηγική της επιχείρησης;

-Ποιοι είναι οι στόχοι που καλείται να καλύψει η επιχείρηση;

-Με ποια μέσα και εξοπλισμό θα επιτύχουμε τους στόχους της επιχείρησης;

-Σε πόσο χρόνο θα επιτύχουμε τους στόχους της επιχείρησης;

Το επιχειρηματικό σχέδιο εκπονείται πριν από την έναρξη της δραστηριότητας και ενημερώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα (ετήσια) ή όταν συμβαίνουν δραστικές αλλαγές στο εξωτερικό ή εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Το περιεχόμενο ενός επιχειρηματικού σχεδίου εξαρτάται από την εκάστοτε επιχείρηση και επηρεάζεται από τον κλάδο δραστηριοποίησης αυτής, καθώς και το επίπεδο ανάπτυξής της. Επίσης, το επιχειρηματικό σχέδιο προσαρμόζεται ανάλογα με τον αναγνώστη στον οποίο απευθύνεται και το σκοπό για τον οποίο εκπονείται.

Τα στάδια τα οποία ακολουθεί ένας επιχειρηματίας για να αξιοποιήσει μια επιχειρηματική ιδέα με πράσινο προσανατολισμό πριν προχωρήσει στην υλοποίηση της ιδέας αυτής είναι:

- Η εκτίμηση ότι οι καταναλωτές επιθυμούν ένα προϊόν ή μια υπηρεσία που δεν διατίθεται ακόμα στην αγορά.
- Η βεβαίωση ότι έχει την οικονομική και τεχνική δυνατότητα να τους προσφέρει αυτό το προϊόν ή την υπηρεσία ο ίδιος.

- Η σωστή πρόβλεψη προϋπολογισμού των εξόδων και της ζήτησης, ώστε η σύμπτωσή τους να οδηγήσει σε αύξηση των κερδών από την προσφορά του προϊόντος ή την παροχή της υπηρεσίας.
- Η πεποίθηση ότι το προϊόν αυτό ή η παρεχόμενη υπηρεσία θα προσφέρει στην προστασία του περιβάλλοντος, θα ενισχύει τις θέσεις εργασίας και θα προσφέρει ποιοτικά στον καταναλωτή ή το χρήστη.

Κατά τη διάρκεια της εκπόνησης του επιχειρηματικού σχεδίου μιας επιχείρησης οι βασικές εισροές πρέπει να σχεδιάζονται και να λαμβάνονται υπόψη με στόχο τη βελτίωση της απόδοσης του συνόλου της επιχείρησης και όχι των μεμονωμένων τμημάτων της. Οι πηγές αυτές αφορούν στα βασικά μηχανήματα και στις συνδέσεις τους, στις εισερχόμενες πρώτες ύλες, στις απαιτήσεις συντήρησης και οποιαδήποτε τυχόν εισροή σε πρώτες ύλες, ηλεκτρικό ρεύμα, νερό, καύσιμα και αναλώσιμα εν γένει.

Καμία επένδυση δεν μπορεί να έχει αντοχή στο χρόνο αν δεν ανταποκρίνεται στις κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανάγκες του σήμερα με προετοιμασία για το αύριο. Οι επιχειρηματικές ιδέες που έχουν καινοτόμο και περιβαλλοντικό - πράσινο χαρακτήρα και προσανατολισμό είναι πλέον το ζητούμενο. Με άλλα λόγια, είναι οι επιχειρηματικές ιδέες που επικεντρώνονται στην παραγωγή και διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών, τα οποία ενσωματώνουν καινοτομία και σέβονται τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και της πράσινης οικονομίας.²⁸

Αυτές οι επιχειρηματικές ιδέες μπορεί να είναι περισσότερο τεχνολογικές ή παραγωγικές (π.χ. ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή βιολογικές καλλιέργειες). Οι τομείς που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη δυναμική σε νέες επιχειρηματικές ιδέες που διέπονται από την προσέγγιση του πράσινου προσανατολισμού είναι:

- Βιοκλιματικός σχεδιασμός και πράσινη δόμηση, βιοκλιματικά κτίρια.
- Ανακύκλωση απορριμμάτων και κομποστοποίηση οργανικών υπολοίπων.
- Αξιοποίηση αιολικής και ηλιακής ενέργειας.
- Εγκατάσταση φωτοβολταϊκών σε κτίρια και υποδομές (σχολεία, δημόσια κτίρια κ.ά.).
- Ανάπλαση παλαιότερων κτιρίων με νέες πράσινες εφαρμογές (π.χ. πράσινα δώματα, γεωθερμία για ψύξη - θέρμανση κ.ά.).
- Εγκατάσταση νέων συστημάτων φωτισμού (led).

²⁸ Βλ. τη δημόσια συζήτηση στο διαδίκτυο, από το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΛΕΤ), και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Περιβαλλοντικής Έρευνας και Κατάρτισης του Παντείου Πανεπιστημίου (ΕΚΕΠΕΚ), για τις προοπτικές μιας εναλλακτικής αναπτυξιακής πολιτικής στην Ελλάδα, στο «Μετάβαση σε μια Πράσινη Ελλάδα [2010-2020]», στην ιστοσελίδα <http://www.dianouleusi.eliamep.gr/>.

- Λειτουργία μικρών οικοτουριστικών – αγροτουριστικών οικιστικών μονάδων ενταγμένων στο περιβάλλον.
- Ανάπτυξη και επέκταση συμβολιακών βιολογικών καλλιεργειών.
- Ανάπτυξη τυποποίησης και συσκευασίας βιολογικών προϊόντων.
- Πράσινες λαϊκές αγορές.
- Επέκταση συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης με πιστοποίηση.

ΑΣΚΗΣΗ 9: Επιχειρηματικό Παράδειγμα με Πράσινο Προσανατολισμό:

Μελισσοκόμος (Βιολογικής Μελισσοκομίας)

Ο μελισσοκόμος ασχολείται με την εκτροφή μελισσών, τη συγκομιδή και πώληση του μελιού, του βασιλικού πολτού, της κερήθρας και των άλλων προϊόντων που παράγει η μέλισσα. Η βιολογική μελισσοκομία διαφέρει από τη συμβατική στα παρακάτω:

-Την επιλογή της καταγωγής των μελισσών, καθώς κατά την επιλογή των φυλών λαμβάνεται υπόψη η ικανότητα προσαρμογής τους στις τοπικές συνθήκες, η ζωτικότητα και η αντοχή τους στις ασθένειες.

-Τη θέση του μελισσοκομείου, καθώς σε ακτίνα 3 χλμ από το μελισσοκομείο οι πηγές για το νέκταρ και τη γύρη πρέπει να αποτελούνται βασικά από βιολογικές καλλιέργειες ή και αυτοφυή βλάστηση.

-Τη θεραπευτική αγωγή για τις μέλισσες, όπου χρησιμοποιούνται κυρίως φυτοθεραπευτικά και ομοιοπαθητικά προϊόντα, εφόσον η θεραπευτική τους ικανότητα είναι αποτελεσματική, αντί των αλλοπαθητικών συνθετικών χημικών φαρμάκων.

Η άσκηση αυτή είναι ομαδική. Οι εκπαιδευόμενοι να οργανωθούν σε πέντε (5) ομάδες, ώστε με βάση τα παραπάνω να απαντήσουν στα ακόλουθα ερωτήματα:

Ερώτημα 1: Ποιο είναι το είδος των πελατών (προτιμήσεις, οικονομικές δυνατότητες, συνήθειες κ.λπ.), που θα επιδιώξει να προσελκύσει η επιχείρηση;

Ερώτημα 2: Για ποιο λόγο θα προτιμήσουν οι καταναλωτές το προϊόν της επιχείρησης;

Ερώτημα 3: Με ποιους τρόπους θα διαφημιστεί η επιχείρηση και το προϊόν της;

Ερώτημα 4: Ποιοι είναι οι ανταγωνιστές της επιχείρησης, τι πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα έχουν, ποιο είναι το μερίδιό τους στην αγορά;

Ερώτημα 5: Υπάρχουν δυνατότητες προώθησης σε αγορές του εξωτερικού του προϊόντος ή της υπηρεσίας, που θα προσφέρει η επιχείρηση;

(Σε κάθε ομάδα αντιστοιχεί ένα ερώτημα. Αφού γίνει η κατανομή των ερωτημάτων στις ομάδες π.χ. 1^η ομάδα με Ερώτημα 1 κλπ. να έχουν στη διάθεσή τους 10 λεπτά για συζήτηση

μεταξύ τους και κατόπιν από 3-5 λεπτά η κάθε ομάδα για να παρουσιάσει την απάντησή της μέσα στην τάξη.)

4.2 Εκπόνηση Σχεδίου Περιβαλλοντικής Δράσης στο Πλαίσιο Μιας Επιχείρησης

Η νέα πράσινη επιχείρηση έχει το πλεονέκτημα να σχεδιάσει από το μηδέν τη λειτουργία της με γνώμονα πάντα την αποδοτικότερη χρήση των πόρων σε σχέση με την οργάνωση υφιστάμενων επιχειρήσεων. Στην κατεύθυνση αυτή, η επιχείρηση πρέπει να εκπονήσει σχέδιο με περιβαλλοντικές δράσεις και αμέσως μετά τις προβλεπόμενες διαδικασίες να το θέσει σε εφαρμογή.

Περιβαλλοντική δράση είναι η πρακτική της ανάληψης δράσης, συνήθως ως μέρος μιας οργανωμένης ομάδας ή κοινότητας, προκειμένου να επιτευχθούν θετικές αλλαγές ως προς το περιβάλλον. Στόχος είναι η προστασία και η αποκατάσταση της δομής και λειτουργίας των φυσικών συστημάτων, ώστε να επιτευχθεί καλύτερη ποιότητα ζωής των ανθρώπων.

Ένα ολοκληρωμένο Σχέδιο Περιβαλλοντικής Δράσης περιλαμβάνει αρχικά:

- Ορισμό αντικειμένου περιβαλλοντικής δράσης και επιμέρους στόχους.
- Αναφορά στα οφέλη που θα προκύψουν από την περιβαλλοντική δράση.
- Μεθοδολογία και μέσα με τα οποία η επιχείρηση θα φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα.
- Στάδια υλοποίησης του σχεδίου περιβαλλοντικής δράσης με ανάλυση αντίστοιχων στόχων.
- Ορισμό Ομάδας Συντονισμού Έργου από τη διοίκηση της επιχείρησης.
- Θέση κανόνων παρακολούθησης και συντονισμού των πράξεων από Ομάδα Συντονισμού.
- Προϋπολογισμό κόστους υλοποίησης της δράσης σε σύνολο και με κατανομή ανά στάδιο και στόχο με βάση το πλάνο υλοποίησης των δράσεων του σχεδίου.
- Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης στόχων σχεδίου περιβαλλοντικής δράσης.
- Έγκριση με βάση τις προβλεπόμενες διαδικασίες από την επιχείρηση.

Ακολουθούν ως παραδειγματική αναφορά το Σχέδιο Περιβαλλοντικής Δράσης της Εταιρείας FRIGOGLOSS και το Σχέδιο Περιβαλλοντικής Δράσης της Εταιρείας APIVITA.

Παράδειγμα Σχεδίου Περιβαλλοντικής Δράσης Εταιρείας FRIGOGLASS

Στρατηγική	Η πρόοδος για το 2010	Οι προτεραιότητες για το 2011
<p>Γεωγραφική Επέκταση του Κλάδου Ψύξης</p> <p>Με την εξαγορά της Universal Nolin στη Βόρεια Αμερική το Δεκέμβριο του 2009, η Frigoglass πέτυχε να διευρύνει τη γεωγραφική της παρουσία και να καταστεί, πλέον, μια πραγματικά παγκόσμια επιχείρηση, με δραστηριότητες που εκτείνονται σε 19 χώρες και 5 ηπείρους. Σημαντικές ευκαιρίες περαιτέρω ανάπτυξης εξακολουθούν να υπάρχουν. Συνεχίζουμε να επεκδικούμε την είσοδο μας σε αγορές με χαμηλά ποσοστά διείσδυσης επαγγελματικών ψυγείων (ICM) και ελκυστική αναπτυξιακή δυναμική, εφεδρικής της ενδεχόμενα εξαγορών, κοινοπραξιών ή νέων επενδύσεων (Greenfield).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεισέτασαν οι κινήσεις για την αύξηση της δυναμικότητας και της παραγωγικότητας των εγκαταστάσεων της Κίνας, της Ινδίας, της Ρωσίας και της Ρουμανίας. • Συνεισέτασε η ενσωμάτωση της Frigoglass North America, σύμφωνα με το επιχειρησιακό πλάνο και τις προσδοκίες της διοίκησης. Επενδύσεις ύψους €2.5 εκατομμυρίων σε μηχανολογικό εξοπλισμό για τη βελτίωση της παραγωγικότητας. • Συνεισέτασε η ανάπτυξη στις περιοχές της Ασίας/ Ωκεανίας και της Αφρικής/Μέσης Ανατολής. Στον κλάδο ψύξης οι αναδυόμενες αγορές αποτελούν το 44% των πωλήσεων με αποτέλεσμα την διείσδυση της γεωγραφικής διασποράς των πωλήσεων μας. • Επικαθίστανται οι δραστηριότητες της Frigoserbe σε 48 χώρες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Συνέχισαν τις αναζητήσεις επενδυτικών ευκαιριών με στρατηγική σημασία και υψηλή προστιθέμενη αξία, σε αγορές με χαμηλή διείσδυση επαγγελματικών ψυγείων και μεγάλο περιθώριο ανάπτυξης, είτε μέσω εξαγορών και κοινοπραξιών ασημάτων, είτε μέσω νέων επενδύσεων (Greenfield). • Συνέχισαν τις προσπάθειες να ενισχυθεί η παραγωγική δυναμικότητα και να βελτιστοποιηθούν οι διαδικασίες σε αγορές με υψηλό ρυθμό ανάπτυξης, όπως οι ολλανδικές και οι αμερικανικές. • Ενδυνάμωσαν τις ηγετικές θέσεις της Frigoglass στην παγκόσμια αγορά μέσα από τη γεωγραφική επέκταση και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της θέσης στις αναδυόμενες αγορές. • Επενδύσεις ύψους €23 εκατομμυρίων στον κλάδο επαγγελματικών ψυγείων, με σκοπό την αύξηση της παραγωγικής δυναμικότητας, την ανάπτυξη νέων προϊόντων και τη βελτίωση της αποδοτικότητας.
<p>Βιώσιμη Ανάπτυξη</p> <p>Η βιώσιμη ανάπτυξη παραμένει βασικό στοιχείο της εταιρικής μας στρατηγικής. Συνεχίζουμε να εργαζόμαστε με στόχο τη μείωση του συνόλου των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προκαλούν οι δραστηριότητες μας. Τα προηγούμενα χρόνια θέσαμε τα θεμέλια του προγράμματος αειφόρου ανάπτυξης, και τώρα εργαζόμαστε με σταθερό στόχο την ενσωμάτωσή του στην εταιρική μας κουλτούρα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επέκταση της σειράς Ecocool ώστε οι πελάτες να έχουν περισσότερες επιλογές οικολογικών λύσεων επαγγελματικής ψύξης. • Υπολογισμός, για πρώτη φορά, του συνολικού αποτυπώματος άνθρακα σε 10 παραγωγικές μονάδες. • Συμφωνία με την Coca-Cola Recycling LLC για τη χρησιμοποίηση ανακυκλωμένων μηχανικών αναμικτικών στην κατασκευή πλαστικών μερών για τα ψυγεία. • Υλοποίηση του προγράμματος Eco-Cantina, το οποίο αφορμάει την ηλιακή ενέργεια και δίνει στους πελάτες τη δυνατότητα πώλησης παγμένων αναμικτικών σε περιοχές με περιορισμένη παροχή ηλεκτρικού ρεύματος. Η ηλιακή ενέργεια μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη λειτουργία και άλλων συσκευών, εκτός από τα ψυγεία, όπως τηλερόστες και φορτιστές κινητών τηλεφώνων. Παράλληλα με την Eco-Cantina, εργαστήκαμε επίσης στην εφαρμογή της τεχνολογίας fuel-cell για την παροχή ισχύος στα ICMs. Οι κινητές καυσίμου, οι οποίες σε άλλους κλάδους χρησιμοποιούνται ήδη σε μεγάλη κλίμακα, μπορούν να αποτελέσουν είτε αυτόνομη, είτε συμπληρωματική πηγή ενέργειας για τα ψυγεία. Η τεχνολογία fuel-cell μπορεί να χρησιμοποιηθεί στις οικολογικές καντίνες, εξασφαλίζοντας ακόμη μεγαλύτερη αυτονομία από πλευράς ηλεκτρικής ενέργειας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Επανεξιθέτουμε τις στρατηγικές μας αναφορικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, σχεδιάζοντας τριετές πλάνο δράσης το οποίο θα ανακαλύψει την προσέγγιση μας στις αγορές και θα δημιουργήσει μακροπρόθεσμη αξία για τους μετόχους μας. • Μέτρηση του ανθρακικού αποτυπώματος σε όλες τις εγκαταστάσεις και δημιουργία ενός σχεδίου για τη μείωση των εκπομπών του άνθρακα.
<p>Καινοτομία</p> <p>Η καινοτομία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εταιρικής μας στρατηγικής. Εστιάζουμε κυρίως στην ανάπτυξη νέων προϊόντων με βάση τις ανάγκες των πελατών μας, τα οποία βοηθούν στην αύξηση των πωλήσεων και κατά επέκταση της κερδοφορίας τους. Στόχος της Frigoglass είναι το 20%, τουλάχιστον, των πωλήσεων ICM να αφορούν νέα προϊόντα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεχίζουμε να επενδύουμε στην καινοτομία, παρουσιάζοντας 45 νέα προϊόντα μέσα στο έτος. • Τα ψυγεία της οικολογικής σειράς Ecocool, ξεπερνώντας κάθε προσδοκία, φτάνουν να αποτελούν το 25% των συνολικών μας πωλήσεων στην Ευρώπη. • Διευρύνουμε τη γκάμα των λύσεων ψύξης ώστε να υπάρχει μία πρόταση για κάθε κανάλι διανομής. • Παρουσιάζουμε ειδικές σειρές ψυγείων για ορισμένους βασικούς πελάτες του κλάδου των αναμικτικών. 	<ul style="list-style-type: none"> • Η σειρά Ecocool να παραμείνει ένας από τους βασικούς μοχλούς αύξησης των πωλήσεων. • Να συνεχιστούν οι επενδύσεις για την ανάπτυξη κορυφαίων καινοτομικών προϊόντων τα οποία θα ενισχύσουν το ανταγωνιστικό μας πλεονέκτημα.
<p>Ανάπτυξη του κλάδου υαλοουργίας</p> <p>Η Frigoglass συνεχίζει να επενδύει στη μονάδα υαλοουργίας της Νιγηρίας, αυξάνοντας την παραγωγική της δυναμικότητα και διευρύνοντας τις δυνατότητες της.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ολοκληρώνεται η ανακαίνιση ενός εκ των κλιβάνων και εγκαθίσταται νέα γραμμή παραγωγής. • Οι γυάλινες φιάλες μικρού βάρους συνεχίζουν να ενισχύουν τις πωλήσεις. • Αυξάνεται η δυναμικότητα στα μεταλλικά πιάματα και ελακτιστοποιείται ο όγκος της φόρτας. • Βελτώνεται η ποιότητα των μεταλλικών κομμάτων και αυξάνεται η αποδοτικότητα της μονάδας παραγωγής. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να ολοκληρωθεί το πλεονέκτημα που προκύπτει από την αύξηση στην αποδοτικότητα και τη δυναμικότητα των κλιβάνων. • Να συνεχιστεί η αναζήτηση τρόπων επέκτασης του τομέα της υαλοουργίας. • Επενδύσεις ύψους €15 εκατομμυρίων με σκοπό την ποιοτική αναβάθμιση και την εγκατάσταση συστημάτων αυτοματισμού.
<p>Βέλτιστη πλατφόρμα μελλοντικής ανάπτυξης</p> <p>Η περαιτέρω βελτιστοποίηση στη κοστολογική δομή και στη γεωγραφική κατανομή των μονάδων παραγωγής, οδήγησε σε μία απλούστερη και πιο αποδοτική οργανωτική δομή. Η Frigoglass θα συνεχίσει να επικεντρώνεται στην αποτελεσματική διαχείριση του κόστους, και στην υλοποίηση προγραμμάτων για την αύξηση της αποδοτικότητας στην παραγωγή. Επίσης, η διατήρηση της ηγετικής θέσης όσον αφορά την ποιότητα των προϊόντων παραμένει βασικό στοιχείο για τη μελλοντική ανάπτυξη της Frigoglass.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεχίστηκαν οι προσπάθειες περιορισμού του κόστους. • Ο λόγος του λειτουργικού κόστους προς τις πωλήσεις μειώθηκε από το 13.5% στο 13.1%, αντικαταπείροντας τη θετική επίδραση της λειτουργικής μόχλευσης και τις συνεχιζόμενες προσπάθειες ελέγχου του κόστους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Συνέχισαν τις προσπάθειες για τη δημιουργία θετικών χρηματορροών, και συνεχώς τη μείωση του καθαρού δανεισμού και την ενδυνάμωση του ισολογισμού. • Περαιτέρω βελτιστοποίηση της κοστολογικής δομής και της βάσης των προμηθευτών στη Βόρεια Αμερική. • Η ποιότητα αποτελεί βασικό στοιχείο της συνεχούς ανάπτυξης. Στακεύουμε στη βέλτιστη ποιότητα από τις πρώτες ύλες μέχρι το τελικό προϊόν, και προωθούμε τη λειτουργία ελέγχου της ολικής ποιότητας των προϊόντων μας και διαδικασίες ελέγχου της παραγωγής, ενώ παράλληλα προχωρούμε στην εξέλιξη του ποιοτικού ελέγχου στις μονάδες παραγωγής.

Παράδειγμα Σχεδίου Περιβαλλοντικής Δράσης Εταιρείας APIVITA

ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΣΗΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ
Στρατηγική ΕΚΕ	Χάραξη ολοκληρωμένης στρατηγικής ΕΚΕ Θέσπιση Βασικών δεικτών ΕΚΕ για την καλύτερη ενσωμάτωση της ΕΚΕ στην APIVITA
Εργαζόμενοι	Ενημέρωση προσωπικού για τις ενέργειες που υλοποιεί η APIVITA στα πλαίσια της Εταιρικής Υπευθυνότητας Ευαισθητοποίηση προσωπικού σε θέματα ΕΚΕ και αύξηση της συμμετοχής του σε σχετικές ενέργειες ενισχύοντας τον εθελοντισμό
Αγορά	Επέκταση της πολιτικής ηθικών προμηθειών στο σύνολο των προμηθευτών έως το 2015 Συστηματική ενημέρωση των συνεργατών, φαρμακοποιών και καταναλωτών για τις δράσεις ΕΚΕ της APIVITA Προμήθεια 100% (από 70%) των βοτάνων που είναι αυτοφυή, ενδημικά στην Ελλάδα και τηρούν τις προδιαγραφές (COA, material safety datasheet, organic certification, etc) και απαιτήσεις GMP μέχρι το 2015 από Έλληνες παραγωγούς Έναρξη υλοποίησης έρευνας ικανοποίησης καταναλωτών το 2011
Κοινωνία	Συστηματική διαχείριση των υπάρχοντων προγραμμάτων με σκοπό την ενίσχυση της ελληνικής κοινωνίας Διερεύνηση κοινωνικών αναγκών και κάλυψή τους μέσω συνεργαζόμενων ΜΚΟ
Περιβάλλον	Αποκλειστική χρήση ανακυκλωμένων ή οικολογικά πιστοποιημένων υλικών έως το 2012 Πιστοποίηση των συνεργαζόμενων εκτυπωτικών μονάδων κατά FSC έως το 2012 Λειτουργία του νέου ιδιόκτητου εργοστάσιου σύμφωνα με τις Αρχές της Πράσινης Χημείας στο πρώτο εξάμηνο του 2012 Λειτουργία του νέου φιλικού προς το περιβάλλον κτιρίου γραφείων στο πρώτο εξάμηνο του 2012 Χρήση αρωμάτων χωρίς φθαλικά (στόχος 2011: 80%, 2015: 100%) Το 100% (από 95%) του συνόλου των αιθέριων ελαίων που χρησιμοποιούνται να είναι βιολογικά πιστοποιημένα (ICEA & ECOCERT, ΔΗΟ) Το σύνολο των βοτάνων που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή εκχυλισμάτων στα εργαστήρια της APIVITA να είναι βιολογικά πιστοποιημένα

Ένα σωστό και λειτουργικό πρόγραμμα επιχειρηματικής περιβαλλοντικής δράσης περιλαμβάνει δράσεις, όπως:

- Η επίσημη δέσμευση της επιχείρησης για βιώσιμη - αειφορική ανάπτυξη.

- Η διαρκής προσπάθεια χρήσης όλων των μορφών ενέργειας και πρώτων υλών με προτεραιότητα σε αυτά που θα επιφέρουν τις μικρότερες δυνατές επιπτώσεις στο περιβάλλον.
- Η υλοποίηση προγραμμάτων για τον έλεγχο της ορθολογικής χρήσης ενέργειας, νερού και πρώτων υλών.
- Η δημιουργία συστήματος εποπτείας και ελέγχου των εκπομπών στο περιβάλλον με καθιέρωση δεικτών.
- Η μείωση των αρνητικών αντίκτυπων και η μεταφορά Καλών Πρακτικών σε όλη την ιεραρχία και όλες τις εγκαταστάσεις, αλλά και στους βασικούς προμηθευτές και πελάτες.
- Η αξιοποίηση και χρήση ανακυκλωμένων και ανακυκλώσιμων υλικών.
- Η αντιστάθμιση των εκπομπών άνθρακα μέσω προγραμματισμού π.χ. δενδροφυτεύσεων.

Σημαντικό ρόλο στην οργάνωση και την υλοποίηση περιβαλλοντικών δράσεων είναι η συνεργασία με άλλες εθελοντικές οργανώσεις και συλλόγους, οι οποίοι είτε δραστηριοποιούνται για την προστασία του περιβάλλοντος είτε ενισχύουν τέτοιου είδους ενέργειες.

ΑΣΚΗΣΗ 10: Παράδειγμα Περιβαλλοντικού Σχεδίου Δράσης:

Εξοικονόμηση Κατανάλωσης Νερού κατά 10%

Η εταιρεία Διοργάνωσης Εκδηλώσεων «Αγαπώ το Περιβάλλον» στην κατεύθυνση της εφαρμογής του σχεδίου περιβαλλοντικής δράσης που εφαρμόζει έχει αποφασίσει την εξοικονόμηση κατανάλωσης νερού ανά χρήστη στις κτιριακές υποδομές της.

Στόχος: Η κατανάλωση νερού ανά χρήστη - πελάτη να μειωθεί κατά 10% πριν από το τέλος του έτους (σε τρεις μήνες).

Ενέργειες: Σε όλες τις τουαλέτες να εγκατασταθεί σύστημα εξοικονόμησης νερού για κατανάλωση άνω των 6 λίτρων.

Υπεύθυνος Ομάδας Συντονισμού: Επικεφαλής Συνεργείων εταιρείας.

Προϋπολογισθέν Κόστος Δράσης: 3.500 ευρώ για αναλώσιμα και η αμοιβή για 25 ημερομίσθια τεχνίτη για την εγκατάσταση του συστήματος στις τουαλέτες.

Χρονοδιάγραμμα Υλοποίησης: Από Οκτώβριο έως και Δεκέμβριο.

(Η άσκηση αυτή είναι ατομική. Οι εκπαιδευόμενοι αφού μελετήσουν το παραπάνω παράδειγμα, να καταγράψουν σε ένα κείμενο 130-150 λέξεων (μια σελίδα) μια δική τους περιβαλλοντική δράση, με βάση την περιβαλλοντική πολιτική της επιχείρησης που έχουν οραματιστεί. Οι εκπαιδευόμενοι έχουν στη διάθεση τους 15 λεπτά για να γράψουν το

κείμενο. Αμέσως μετά να παρουσιασθούν τρία κείμενα δράσεων στην αίθουσα από τους εκπαιδευόμενους δίνοντας από τρία λεπτά στο κάθε ένα.)

Οι Επιχειρήσεις που υποστηρίζουν Περιβαλλοντικές Πρακτικές χαίρουν υποστήριξης, ειδικά όταν αυτές εντάσσονται στο Στρατηγικό τους Σχεδιασμό. Αυτή η νέα τάση που εφαρμόζεται ολοένα και περισσότερο στον επιχειρηματικό κλάδο στη χώρα μας, ονομάζεται Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Ε.Κ.Ε.). Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η έννοια σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Αυτή είναι και η νέα τάση για τη σύνδεση της κοινωνίας με το περιβάλλον και την οικονομία.²⁹

4.3 Απαιτήσεις Δημοσιοποίησης Στοιχείων Περιβαλλοντικής Επίδοσης

Οι φορείς και οι οργανισμοί που έχουν πιστοποιηθεί για τη θετική περιβαλλοντική τους συμπεριφορά είναι δεσμευμένοι να «λογοδοτούν» σε ετήσια βάση για την τρέχουσα περιβαλλοντική τους συμπεριφορά μέσω της μέτρησης και αναφοράς σε ένα προκαθορισμένο αριθμό δεικτών περιβαλλοντικής επίδοσης. *Περιβαλλοντική λογοδοσία ονομάζουμε την παροχή πληροφοριών για την περιβαλλοντική επίδραση και επίδοση ενός οργανισμού, η οποία είναι χρήσιμη στα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη για να εκτιμήσουν τη σχέση τους με το λογοδοτούντα οργανισμό.*

Η περιβαλλοντική λογοδοσία αποτυπώνεται με την *Περιβαλλοντική Επίδοση*, η οποία σύμφωνα με το πρότυπο *ISO 14031*, είναι η διαδικασία επιλογής κατάλληλων περιβαλλοντικών δεικτών και μέτρησης, ανάλυσης, αξιολόγησης, καταγραφής και δημοσιοποίησης της περιβαλλοντικής επίδοσης μιας επιχείρησης, σύμφωνα με σαφώς προκαθορισμένα κριτήρια.

Η αξιολόγηση της περιβαλλοντικής επίδοσης είναι μια εσωτερική διαδικασία και ένα εργαλείο σχεδιασμένο να παρέχει στη διοίκηση αξιόπιστες και επαληθεύσιμες πληροφορίες σε συνεχή βάση, ώστε να προσδιορίζεται εάν η περιβαλλοντική επίδοση μιας επιχείρησης ικανοποιεί τα κριτήρια που έχουν τεθεί από τη διοίκηση της εταιρείας. Για να επιτευχθεί η λογοδοσία για το περιβάλλον απαιτείται η ύπαρξη, χρήση, μέτρηση και αναφορά ενός συστήματος δεικτών περιβαλλοντικής επίδοσης.

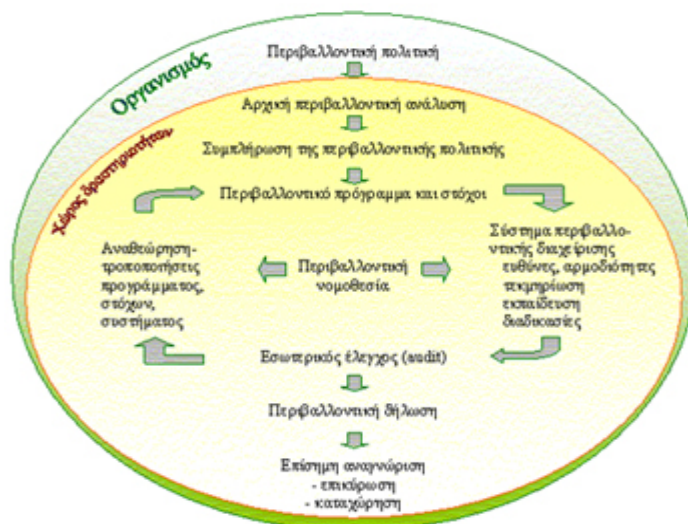
²⁹ Η έννοια αυτή σχετίζεται άμεσα με την αειφόρο ανάπτυξη που εισήχθη από τα ανώτερα στελέχη των Ηνωμένων Εθνών στη σύσκεψη του Rio De Janeiro το 1992. Βλ. και *Πράσινη Βίβλος*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001.

Με τη μέτρηση της περιβαλλοντικής επίδοσης παρουσιάζονται βασικά στοιχεία της συμπεριφοράς ενός οργανισμού προς το περιβάλλον, γίνεται αναφορά σε Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (ΣΠΔ), διαμορφώνονται πίνακες που απεικονίζουν τις ποσότητες εκπομπών αερίων και αποβλήτων που παράγει ο οργανισμός, όπως και ενδείξεις για την εξέλιξη των περιβαλλοντικών του επενδύσεων.

Αποδεικνύεται καθημερινά ότι οι περιβαλλοντικοί δείκτες μπορούν να είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για επιχειρηματικούς φορείς ή οργανισμούς για τους ακόλουθους λόγους:

- Για να υπάρχει σύγκριση της περιβαλλοντικής επίδοσης στο πέρασμα του χρόνου.
- Για να αναφαίνονται οι δυνατότητες αριστοποίησης της λειτουργίας του οργανισμού.
- Για να τίθενται και να επιδιώκονται συγκεκριμένοι περιβαλλοντικοί στόχοι.
- Για να διαπιστώνονται οι δυνατότητες μείωσης του κόστους λειτουργίας.
- Για να συγκρίνεται η περιβαλλοντική επίδοση μεταξύ οργανισμών.
- Για να ετοιμάζονται οι περιβαλλοντικοί απολογισμοί ενημέρωσης του κοινού.
- Για να αποτελούν μέσο ενημέρωσης και παρακίνησης του απασχολούμενου προσωπικού για καλύτερη περιβαλλοντική επίδοση.
- Για να υποβοηθείται η εφαρμογή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης, όπως το EMAS και το ISO 14001.

ΣΧΗΜΑ 9: ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΗΓΗ: www.ypeka.gr

Η απαίτηση δημοσιοποίησης ουσιαστικών θεμάτων σχετικών με τις περιβαλλοντικές πολιτικές και τις πτυχές διαχείρισης κινδύνων αποτελεί την περιβαλλοντική δήλωση κάθε οργανισμού, η οποία έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση των μέσων διαχείρισης και την ενδογενή συνειδητοποίηση της αειφορίας.

Σαν έγγραφο η περιβαλλοντική δήλωση θα πρέπει να είναι σαφής και περιεκτική. Ο οργανισμός πρέπει να είναι σε θέση να καταδείξει σαφή σχέση μεταξύ των θεμάτων που θεωρεί ως τα πλέον σημαντικά και των σχεδίων που έχει για βελτίωση.³⁰

Η περιβαλλοντική δήλωση περιέχει και πληροφορίες προοριζόμενες συγκεκριμένα για επιμέρους ενδιαφερόμενα μέρη, όπως είναι η τοπική κοινότητα, οι πελάτες, οι εργαζόμενοι, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη του κοινωνικού συνόλου. Με αυτό τον τρόπο παρέχεται μια σημαντική δυνατότητα για προώθηση της θετικής εικόνας των επιδόσεων του οργανισμού σε διαφορετικές «ομάδες στόχους».³¹

---

³⁰ Για ένα ολοκληρωμένο παράδειγμα Περιβαλλοντικής Πολιτικής, Εφαρμογής Συστήματος EMAS και Περιβαλλοντικής Δήλωσης - Επίδοσης, επισκεφθείτε το σύνδεσμο: <http://www.kanaki.gr/files/File/ed2008.pdf>.

Σύνοψη

Σκοπός της ενότητας που αναλύσαμε είναι η εξοικείωση των εκπαιδευομένων με την έννοια και την εφαρμογή στην πράξη της 'πράσινης επιχειρηματικότητας'. Κυρίως όμως είναι της κατανόησης της προστιθέμενης αξίας που προκύπτει από την επένδυση στη διάσταση της περιβαλλοντικής διαχείρισης από έναν νέο ή από έναν υφιστάμενο επιχειρηματία. Στην ίδια κατεύθυνση όμως είναι σημαντική η γνώση και η τεχνογνωσία που αποκτάται από τους εκπαιδευόμενους, οι οποίοι θα μπορούν να αξιοποιηθούν ως στελέχη σε επιχειρήσεις με περιβαλλοντική φιλοσοφία και δράση.

Οι εκπαιδευόμενοι που θα ασχοληθούν στον τομέα της περιβαλλοντικής – πράσινης επιχειρηματικότητας θα είναι σε καλύτερη θέση να αντιμετωπίσουν την υπάρχουσα δημοσιονομική κρίση, καθώς θα ενημερώνονται για τις αντίστοιχες τάσεις σε διεθνές επίπεδο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αυτός είναι και ο κύριος στόχος της εξοικείωσης με όρους όπως περιβαλλοντική πολιτική, αειφόρος ανάπτυξη και πράσινη επιχειρηματικότητα. Αυτές οι έννοιες συνδέονται στην εφαρμογή τους με την ποιοτική - ολική διαχείριση περιβάλλοντος και κατ' επέκταση με τη φέρουσα ικανότητα και το περιβαλλοντικό αποτύπωμα, που υποστηρίζουν την τήρηση της ισορροπίας στο φυσικό περιβάλλον.

Αντίστοιχα, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε πλεονεκτική θέση να αναπτύξουν επιχειρηματικό σχέδιο για την αξιοποίηση ιδεών με πράσινο προσανατολισμό, εκπονώντας σχέδιο περιβαλλοντικής δράσης στο πλαίσιο λειτουργίας της πράσινης επιχείρησης (ως ιδιοκτήτες ή ως στελέχη). Ανάλογα δε με την εξειδίκευση της επιχείρησης θα συνδέσουν το τρίπτυχο Πράσινη Επιχειρηματικότητα - Περιβαλλοντική Δράση - Περιβαλλοντική Επίδοση με επιτυχία.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- «Αναθεωρημένη Εθνική Στρατηγική Αναφορά για την Αειφόρο Ανάπτυξη» (2010). Κύπρος: Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος.
- Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή Περιφερειών, «Προς μια θεματική στρατηγική για το αστικό περιβάλλον», Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, COM(2004)60 τελικό. Βρυξέλλες, 11.02.2004.
- Γεωργόπουλος, Α. (1998). «Γη, Ένας Μικρός και Εύθραυστος Πλανήτης». Αθήνα: Gutenberg.
- Ζήσης, Ι. (2003). «Πράσινο Επιχειρείν». Αθήνα: ΥΠΕΧΩΔΕ.
- «Καινοτομία – Επιχειρηματικότητα – Επιχειρήσεις» (2008). Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Καρβούνης, Σ. & Γεωργακέλλος, Δ. (2003). «Διαχείριση του Περιβάλλοντος: Επιχειρήσεις & Βιώσιμη Ανάπτυξη». Αθήνα: Αθανάσιος Σταμούλης.
- Κέφης, Β. (2005). «Διοίκηση Ολικής Ποιότητας (Θεωρία και πρότυπα)». Αθήνα: Κριτική.
- Μπαλάκος, Α. & Πρελορέντζος, Γ. (2003). «Οδηγός Σύνταξης Επιχειρηματικού Σχεδίου». Αθήνα: Ταμείο Ανάπτυξης Νέας Οικονομίας και Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- «Οδηγός Πράσινης Κατανάλωσης, Καταναλώνω Υπεύθυνα – Προστατεύω την Υγεία μου και το Περιβάλλον» (2008). Γ' ΚΠΣ 2000-2006, Ένέργεια Επιχορήγησης Σχεδίων Δράσης από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις'. Αθήνα.
- «Οδηγός Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης για Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις» (2008). Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Αθήνα.
- Παπαδάκης, Β. (2002). «Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία». Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου.
- «Πράσινη Βίβλος για την Επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη» (2003). Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Βρυξέλλες.

- *Πράσινη Επιχειρηματικότητα: «Καινοτομία – Έρευνα – Τεχνολογία»* (2008). Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.
- Σαρτζετάκης, Ε. (2006). Σημειώσεις Διδασκαλίας Μαθήματος «*Διοίκηση Επιχειρήσεων και Οργανισμών*». Πάτρα: ΕΑΠ.
- «*Συστάσεις για υπεύθυνη επιχειρηματική συμπεριφορά σε παγκόσμιο πλαίσιο*» (2011). Κατευθυντήριες Οδηγίες του Ο.Ο.Σ.Α. για τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις, Παρίσι.
- Τσικριτζής, Λ. (2006). «*Πράσινη Επιχειρηματικότητα: Το τερπνόν μετά του ωφελίμου*», Καταναλωτικά Βήματα, Αθήνα. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο : <http://www.kedka.gr/epixeirein/GreenEntrepreneurship3.ppt>.
- Χρηστάκης, Μ. (2003). «*Περιβάλλον και Εκπαίδευση στην Επιχειρηματικότητα (Εκπαίδευση – Κατάρτιση – Επιμόρφωση)*». Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Adams, R. et al. (1999). «*Towards a generally accepted framework for environmental reporting*», in Martin Bennett, Peter James, and Leon Klinkers (eds.), *Sustainable Measures: Evaluation and Reporting of Environmental and Social Performance*, Greenlead Publishing, Sheffield.
- Gray, R. and Bebbington, J. (2000). «*Environmental accounting, managerialism and sustainability: is the planet safe in the hands of business and accounting? Is the planet safe in the hands of business and accounting?*» in (ed.) 1 (*Advances in Environmental Accounting & Management, Volume 1*), Emerald Group Publishing Limited.
- Jasch, Ch. (2000). «*Environmental performance evaluation and indicators*», *Journal of Cleaner Production*.

Διαδικτυακοί Τόποι

- «*Αειφόρος Ανάπτυξη*». Διαθέσιμο στον Διαδικτυακό Τόπο: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/index_el.htm.
- Εμπορικό Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών (ΕΒΕΑ), «*Οδηγός Καλών Πρακτικών*», στην ιστοσελίδα <http://ermis.acci.gr/green/images/OdigosKalonPraktikon.pdf>.

- «Κατευθύνσεις για την Περιβαλλοντική Δήλωση στο Πλαίσιο του EMAS», Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=fOde60JMTsw%3d&tabid=529>.
- «Ολοκληρωμένη Περιβαλλοντική Διαχείριση», Οδηγίες σχετικά με τη θεματική στρατηγική για το αστικό περιβάλλον, Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/iem_el.pdf.
- «Φέρουσα Ικανότητα και Ενεργειακή Διασύνδεση», Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://www.eyploia.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=115:ferousaikanothta&catid=53&Itemid=80.